

PASAULIS BE SIENUŲ

3-6m.

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui, parengtos ir išleistos įgyvendinant Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamą projektą „Inovacijos vaikų darželyje“. Projektą inicijavo Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, vykdė Nacionalinė švietimo agentūra.

ŽAISMĖ IR ATRADIMAI. Rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo pedagogui rengė autorių grupė: Ona Monkevičienė (grupės vadovė), Rita Gruodytė-Račienė, Tatjana Jevsikova, Leonas Kleniauskas, Eglė Krivickaitė-Leišienė, Asta Lapėnienė, Sonata Latvėnaitė-Kričėnienė, Rita Makarskaitė-Petkevičienė, Ligita Neverauskienė, Viktorija Sičiūnienė, Vaida Stupurienė.

Konsultavo: Vitalija Bujanauskienė, Laimutė Jankauskienė, Edita Maščinskaitė

Leidinį recenzavo Stefanija Ališauskienė

Kalbos redaktorė Anželika Tekutienė
Fotografai: Juozas Lukoševičius, Lina Mickevičė
Dailininkė Živilė Šimėnienė
Dizainerė Silva Jankauskaitė

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-454-585-6

Išleido ir spausdino UAB „Vitae Litera“

© Nacionalinė švietimo agentūra, 2021

Sonata Latvėnaitė-Kričienė,
Eglė Krivickaitė-Leišienė,
Ona Monkevičienė,
Vaida Stupurienė

PASAULIS BE SIENŲ

ŽAISMĖ IR ATRADIMAI
REKOMENDACIJOS IKIMOKYKLINIO
UGDYMO PEDAGOGUI

II RINKINYS

Vilnius, 2021

VIRTUALIOS KELIONĖS PO LIETUVĄ / 8 p.

- 4. Savireguliacija ir savikontrolė
- 5. Savivoka ir savigarba
- 6. Santykiai su suaugusiaisiais
- 7. Santykiai su bendraamžiais

UPIŲ ŽEMĖLAPIS / 16 p.

- 7. Santykiai su bendraamžiais
- 15. Tyrinėjimas
- 18. Mokėjimas mokytis

SĖJAU RŪTĄ, SĖJAU MĖTĄ, SĖJAU LELIJĖLĘ / 23 p.

- 6. Santykiai su suaugusiaisiais
- 7. Santykiai su bendraamžiais
- 10. Aplinkos pažinimas
- 13. Estetinis suvokimas

TOLIMIAUSIAS ŽEMYNAS / 82 p.

- 7. Santykiai su bendraamžiais
- 9. Rašytinė kalba
- 15. Tyrinėjimas

12. Meninė raiška

NET OŽYS ŽINO, KAD VILKAS YRA ŽVĖRIS / 30 p.

- 10. Aplinkos pažinimas
- 15. Tyrinėjimas

TEN GYVENO PIRMIEJI ŽMONĖS / 67 p.

- 3. Emocijų suvokimas ir raiška
- 8. Sakytinė kalba
- 13. Estetinis suvokimas
- 15. Tyrinėjimas

MANO PASAS / 36 p.

- 5. Savivoka ir savigarba
- 10. Aplinkos pažinimas

DAINOJE – PASAULIS / 60 p.

- 10. Aplinkos pažinimas
- 15. Tyrinėjimas

ŠOKYJE – PASAULIS / 52 p.

- 5. Savivoka ir savigarba
- 9. Rašytinė kalba
- 13. Estetinis suvokimas
- 17. Kūrybiškumas

MUZIKINĖ SKAIČIŲ MAŠINA / 43 p.

- 11. Skaičiavimas ir matavimas

KNYGELĖS AKCENTAI

Suvokdami muzikos, taip pat muzikos integravimo su kitais menais ir mokslu naudą, sudarėme knygelę „Pasaulis be sienų“. Joje ieškome tarpkultūrinių ryšių, panašumų ir skirtumų. Knygoje rasite veiklų apie pasaulio įvairovę – žmones, kalbas, papročius.

Knygą sudaro keturios dalys, kurių pagrindas – integracija, o muzika – jungiamasis elementas.

Pirmoje knygos dalyje „Mano kraštas“ pažinsime gimtinę Lietuvą, antroje dalyje „Pasiruošk kelionei“ pažinsime save ir supantį pasaulį, trečioje dalyje „Pirmyn į Europą“ per dainą ir šokį pažinsime Europą, ketvirtoje „Dar toliau...“ – keliausime žemynais, vandenynais.

GALIMYBĖS

Vaikams patinka išgyventi magiškas akimirkas, jie nori patys atrasti, patys pabandyti, nori suprasti, kaip viskas veikia, kaip vyksta; jie nori pažinti pasaulį, suprasti dėsnius; jie nori keliauti ir pakeliui viską išbandyti, išragauti pačius įvairiausių gyvenimo skonius. Pasaulis yra arti mūsų. Pasaulis yra tai, ką mes papasakojame, jaučiame, išgyvename.

Anot A. Maceinos, „muzikoje siaučia giliausia žmogaus prigimtis su savo chaosu, emocijomis ir pasaulėžiūra“. Nėra nė vienos tautos ar etninės grupės, kultūrinės ar subkultūrinės bendrijos, kuri neturėtų savo muzikos.

Muziką kuria, muzikuoja, muzikos klausosi visos bendruomenės. Per muziką, kitus menus mes pažįstame savo kultūrą, artimą ir tolimą pasaulį.

Siekis supažindinti su visuomenėje egzistuojančiomis kultūromis, nuodugniau pažinti kultūras, stiprinti toleranciją, supratingumą – tai tarpkultūrinio ugdymo pagrindas.

KNYGELĖ PASAULIS BE SIENŲ SUDARYTA IŠ KETURIŲ DALIŲ:

1 dalį „Mano kraštas“ sudaro veiklos: „Sėjau rūtą, sėjau mėtą, sėjau lelijėlę“, „Net ožys žino, kad vilkas yra žvėris“, „Virtualios kelionės po Lietuvą“, „Upių žemėlapis“.

2 dalį „Pasiruošk kelionei“ sudaro veiklos: „Mano pasas“, „Muzikinė skaičių mašina“.

3 dalį „Pirmyn į Europą“ sudaro veiklos: „Šokyje – pasaulis“, „Dainoje – pasaulis“.

4 dalį „Dar toliau...“ sudaro veiklos: „Ten gyveno pirmieji žmonės“, „Tolimiausias žemynas“.

VEIKLŲ FORMOS:

kūrybinės dirbtuvės,
tyrinėjimų stotelė,
kūrybinė laboratorija,
ateljė, virtuali kelionė,
bendravimo sala.

RODYKLĖS PEDAGOGUI

Pedagogo užduotis – skatinti vaikų smalsumą, norą sužinoti. Siūlome provokuojančiais klausimais ir kūrybiniais veiklų aptarimais drauge su vaikais nagrinėti įvairias temas.

Kiekvienas vaikas turi stipriųjų pusių, savų talentų ar gebėjimų. Aplinka turi skatinti jį išreikšti savo nepakartojamus bruožus. Turime atrasti vaikų stiprybes, kad pavyktų išlaikyti jų dėmesį.

Žaidimas – tai priemonė, kurios padedamas vaikas auga, vystosi ir pažįsta pasaulį. Bendrauti mokantys žaidimai – viena iš pagrindinių integralaus ugdymo metodikos priemonių. Svarbiausia – ne perteikti žinias, o mokyti vaikus suprasti žmonių įvairovę, įgyti tarpkultūrinę toleranciją.

Šioje knygelėje rekomendacijos skirtos visiems su 3-6 m. vaikais dirbantiems pedagogams (ir ikimokyklinio ugdymo, ir meninio ugdymo pedagogui, ir kt.). Kiekvienai muzikinei veiklai autoriai atidžiai parinko įvairią pagalbinę medžiagą, kurios nuorodas galima rasti veiklų aprašo pabaigoje. Kompozitorius A. Šnitkė (A. Schnittke) rašė, kad „muzika rašoma ne muzikantams“, o tyrimais jau seniai įrodyta, kad nemuzikalių žmonių nėra.

1

VIRTUALIOS KELIONĖS PO LIETUVĄ

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ. 5 žingsnis: retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. 6 žingsnis: supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA. 5 žingsnis: jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės, bendruomenės narys. 6 žingsnis: vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS. 5 žingsnis: drauge su pedagogu drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje, įstaigos kieme ar socialiniuose tinkluose. 6 žingsnis: paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS. 5 žingsnis: geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, siūlydamas savo ar priimdamas grupės draugų sumanymą, fantazuodamas. 6 žingsnis: rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, bando kalbėtis tarmiškai.

12. MENINĖ RAIŠKA. 4 žingsnis. Muzika: kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmas, siauro diapazono liaudies dainas. Šokis. Šoka trijų–keturių natūralių judesių liaudies šokius.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus, lauko
ir virtuali
erdvė

FORMA:
virtuali kelionė,
kūrybinės
dirbtuvės

TRUKMĖ:
pusė metų
arba metai

Žemėlapis, etnografinis regionas, apskritis, savivaldybė, rajonas, tarmė, Žemaitija, Aukštaitija, Suvalkija, Dzūkija, Mažoji Lietuva, herbas, apžvalgos bokštas, pramogų parkas, muziejus.

Dideli, spalvoti ir nespalvoti įvairių rūšių žemėlapiai (etnografinis, administracinis, savivaldybių), etnografinių kraštų herbai, kompiuteris, spausdintuvas, daugialypės terpės įrenginys, sieninis ekranas, popierius, rašikliai, spalvoti pieštukai, dažai, žirklys, dainų įrašai.

- Kas tai yra tarmė?
- Kuo turtinga lietuvių kalba?
- Kokių vietų yra Lietuvoje, kurias norėčiau aplinkyti?
- Kuo įdomus ir naudingas virtualus bendravimas su kitų Lietuvos regionų bendraamžiais ir suaugusiaisiais?
- Kokios yra virtualaus bendravimo taisyklės?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Įgyvendinti grupėje pasirenkame vieną iš dviejų virtualių kelionių, kuri aktualesnė mūsų vaikams.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Tarmiška kito regiono, nei gyvena vaikas, daina vaikams (žr. „Naudingas nuorodas“).

VIRTUALI GYVŲ SUSITIKIMŲ SU TARMĖMIS KELIONĖ

Vaikai ant sienos pamato ką tik pakabin-
tą didelį Lietuvos etnografinių regionų
žemėlapij.

Paklausiamo, ar vaikai žino, kurio etno-
grafinio regiono tarme girdėjo dainuojant
dainą.

- Kas tai yra etnografinis regionas?
- O kas tai yra tarmė?

Vaikai spėlioja, svarsto, aiškinasi. Galbūt
bendromis jėgomis priartėja prie atsaky-
mo, o gal ir ne.

Paaishkiname, kad tarmė – tai istoriškai
susiformavusi teritorinė kalbos atšaka,

o tarmių žodžiai yra skirtingai tariami ir
sudaryti mūsų – lietuvių – kalbos žodžiai.
Todėl juos kartais būna sunku suprasti,
nors jų reikšmė mums žinoma. Lietuvoje
yra 5 regionai, kuriuose žmonės kalba
skirtingomis tarmėmis.

Apžiūrime regionus žemėlapyje. Išsiaiški-
name, kuriame regione gyvename mes.

**Ar vaikai norėtų patys išgirsti, kaip kalba
kitų Lietuvos regionų žmonės?**

Pasakome, kad naudodamiesi kompiu-
teriu galime susijungti su kuriuo nors
kiekvieno etnografinio regiono darželiu
ir pabendrauti su vaikais. Taip galėsime
pasiklausti, kaip jie kalba.

Pažadame vaikams surasti darželių ir
susitarti su jais dėl virtualaus susitikimo
(galime naudotis *Skype*, *Zoom* ir kt. pro-
gramomis, žr. „Naudingas nuorodas“).

**Paprašome vaikų bendraujant ir tariantis
tarpusavyje sugalvoti:**

- Kaip galime prisistatyti kito darželio
vaikams, pedagogams ir svečiams
(specialiai pakviestam gerai tarmiškai
kalbančiam suaugusiajam)?
- Kaip klausomės tarmiškos kalbos ar
dainavimo?
- Ar kas nors iš mūsų gali pasiruošti
pašnekėti tarmiškai? O gal kito darželio

vaikams galime padainuoti dainelę savo
krašto tarme?

- Ką norėtume sužinoti apie kito darželio
vaikų gyvenimą, apie jų kraštą ar kt.?
- Kokius klausimus galime jiems užduoti?
- Kokią dovaną jiems galėtume paruošti ir
padovanoti?

Numatome pakankamai ilgą laiką (savai-
tę ar daugiau) tarpusavio bendravimui ir
susitarimams.

Per bendravimo valandėles vaikų vis
pasiteiraujame, ką jau sugalvojo, dėl ko
susitarė. Padedame vaikams tai užrašyti
arba pavaizduoti piešiniais. Stengiamės
neprimesti savo suaugusiojo logikos
vaikų apmąstymams. Tegul visi sumany-
mai gimsta iš vaikų domėjimosi, interesų.
Tačiau virtualaus bendravimo taisyklėms
aptarti skiriame pakankamai laiko, kad

išsiaiškintume ir įsidėmėtume pagrindines taisykles: bendraujame paeiliui, stengiamės išgirsti, ką sako kitas vaikas, išklausime iki galo, patys kalbame aiškiai, žiūrime į ekraną, nesišaipome, nerodome nepagarbių ženklų, norėdami kalbėti, parodome susitartą ženklą.

Surandame po vieną darželį iš skirtingų etnografinių regionų ir per pusmetį ar metus suorganizuojame savo vaikų grupės virtualius susitikimus su kitų darželių grupėmis.

Per virtualų susitikimą ir po jo skatiname vaikus pamąstyti:

- Kaip skamba tarmiška kalba?
- Ar visų žodžių reikšmę jie supranta?
- Ar jie gali „išversti“ tai, kas pasakyta, į bendrinę kalbą ar savo tarmę?
- Ar galėtų pasakyti kelis žodžius ar sakinius kita nei savo tarme? (Vaikai moko vieni kitus ištartį atskirus žodžius ar sakinius.)
- Ar atsimena bent keletą žodžių, kurie skambėjo kitaip, nei vaikams įprasta?
- Kokią dainą išmoko padainuoti kita tarme?
- Kuo įdomi kiekviena tarmė?

Įvykus susitikimui ant žemėlapiu užklijuojame kartu su vaikais surastą to etnografinio regiono herbą, darželio, su kuriuo

bendraujame, pavadinimą, to darželio vaikų piešinius, dovanas ar kt.

Kitą virtualų susitikimą pradėdame savo regiono šokiu ar daina. Virtualiai pabandome visi kartu pašokti. Kalbamės, diskutuojame, užduodame klausimus ir susitariame kitą susitikimą pradėti savo regiono daina (siūlome organizuoti 5–10 tokių virtualių susitikimų, kurių tarpuose

pristatytume savo regiono dainas ir išmoktume kitų regionų dainų bei žaidimų).

Po paskutinio virtualaus susitikimo pasikalbame, kaip dabar atrodo įvairia patirtimi papildytas etnografinis Lietuvos žemėlapis, kokia įvairi ir įdomi mūsų kalba, kokius herbų (netgi savo vėliavas) turi atskiri regionai, kuo dalijosi įvairių regionų vaikai.

VIRTUALI KELIONĖ PRAMOGŲ TAKAIS (VAIKAI – VAIKAMS)

Su vaikais apžiūrime didelį Lietuvos žemėlapi, suskirstytą administraciniais vienetais – apskritimis (jos nuspalvintos skirtingomis spalvomis) ir savivaldybėmis (pažymėtos teritorijos ir užrašyti pavadinimai).

Ar vaikai norėtų iš savo bendraamžių, lankančių darželius kituose regionuose, sužinoti, kaip jie pramogauja? Kokių įdomių pramogų vietų žino?

Pasikalbame, kad yra galimybė, naudojantis kompiuteriu ir specialiomis programomis (*Zoom, Skype* ir kt.) visa tai sužinoti iš kitų Lietuvos regionų vaikų.

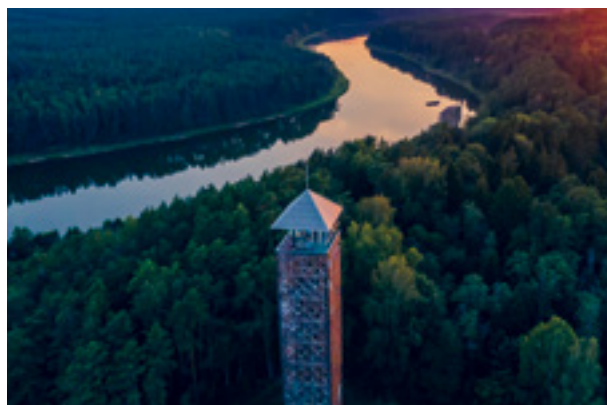
Pasakome, jog susitarsime su kitų regionų darželiais, kad jų vaikai pabūtų mūsų virtualių kelionių palydovais.

Vaikams pasiūlome pasirinkti, apie ką jie norėtų sužinoti:

- apie visoje Lietuvoje pastatytus apžvalgos bokštus?
- apie Lietuvoje įrengtus pramogų ir laisvalaikio parkus?
- apie Lietuvoje įrengtus smagius muziejus vaikams?
- o gal jie patys gali pasiūlyti, kas juos domina?

Amelija, 6 m.

Birštono apžvalgos bokštas

Jei vaikai pasirinko virtualiai pakeliauti po Lietuvos apžvalgos bokštus, su jais peržiūrime internete pateiktą informaciją.

Vaikai išsirenka apžvalgos bokštą, apie kurį norėtų daugiau sužinoti.

Surandame darželį, kuris yra tame pačiame rajone, kaip ir vaikų išsirinktas bokštas. Paprašome darželio pedagogų ir vaikų, kad apsilankytų bokšte, jį nufotografuotų, nupieštų, ištyrinėtų ir virtualiame susitikime parodytų nuotraukas, piešinius, papasakotų savo įspūdžius, nuotykius.

Savo grupės vaikų paprašome sugalvoti, ką jie norėtų sužinoti apie bokštą, ir tai perduodame kito darželio vaikams. Vaikams gali kilti įvairių minčių:

- Kokie jausmai apima lipant į bokštą? Ar baisu?
- Ar galima suskaičiuoti ar kitaip sužinoti, kiek laiptelių reikia užlipti iki bokšto viršaus?
- Iš kokių medžiagų pagamintas bokštas?
- Į kokią geometrinę figūrą bokštas panašus?
- Ką galima matyti iš viršaus? (Nufotografuoti, nufilmuoti, nupiešti.)
- Kokių saugumo taisyklių reikia laikytis?
- Kiek laiko trunka lipimas ir nusileidimas?
- Koku laiku bokštas yra atidarytas ir uždarytas?
- Ar reikia pirkti bilietą ir kiek jis kainuoja?

Stengiamės neprimesti savo suaugusiojo logikos vaikų apmąstymams. Tegul visi sumanymai gimsta iš vaikų domėjimosi, interesų. Tačiau aptariame virtualaus bendravimo taisykles (žr. ankstesnę veiklą).

Po virtualaus susitikimo vaikai ant savo žemėlapių grupėje pritvirtina apžvalgos bokšto nuotrauką ar paveikslėlį, vaikų darytas nuotraukas iš viršaus, lipant į bokštą, piešinius ir kt.

Virtualiai keliaujame tol, kol surenkame informaciją apie visus Lietuvoje stovinčius vaikams įdomiausius apžvalgos bokštus. Taip vaikai pamato įdomius Lietuvos objektus kitų vaikų akimis, o kartu pajaučia, kuo Lietuva įdomi, supranta, kad yra skirtingų būdų jai pažinti.

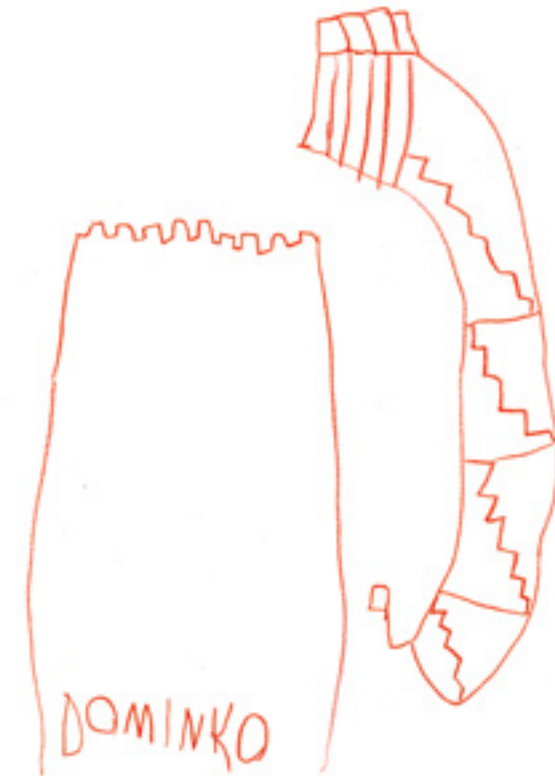
Panašiai galime virtualiai keliauti po pramogų parkus, smagius vaikams skirtus muziejus ar kitus vaikų pasirinktus objektus. Idėjų galime turėti kuo įvairiausių.

Klara, 6 m.

Kirklių apžvalgos bokštas

Dominykas, 6 m.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas klausosi tarmiškos kalbos ir bando tarmiškai pakartoti žodžius? (7)
- Ar vaikas dainuoja tarmiškai? (12)
- Ar šoka trijų-keturių natūralių judesių liaudies šokius? (12)
- Ar vaikas tariasi su kitais, ką norėtų pamatyti, sužinoti, ko norėtų paklausti? (7)
- Ar per virtualius susitikimus vaikas bendrauja su kitais vaikais ir suaugusiais? (6, 7)
- Ar vaikas kuria susitarimus, taisykles ir jų laikosi per virtualius susitikimus? (4)
- Ar vaikas tyrinėja žemėlapius ir pasako, kad tai yra Lietuva? (5)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Kokias veiklas galime rekomenduoti vaikui, kuriam sunku suprasti informaciją, pateiktą vizualiai?

Iš anksto pasirūpiname, kad virtualus bendravimas vyktų ne prie kompiuterio ekrano, bet per daugialypės terpės įrenginius ant sienos, t. y. didelį ekraną. Parengiame užrašus, kurie būtų ne mažesnio nei 32 pt šrifto (vaikui gerai matomo) ir tinkamo spalvinio teksto ir fono derinio (juodas – baltas, juodas – geltonas, violetinis – geltonas). Paprašome vaikų plačiau žodžiu pakomentuoti rodomas nuotraukas ar piešinius.

Tarmė (arba dialektas) yra stambiausia etnografinio regiono kalbos atmaina, besiskirianti nuo bendrinės kalbos. Tarmė paprastai skiriama pagal ryškias fonetines ypatybes, nebūdingas kitoms tos pačios kalbos tarmėms. Tarmės taip pat turi morfologijos, sintaksės, žodžių darybos ir žodyno skirtumų.

Vaikams galime paaiškinti, kad tarmę sudaro skirtingai tariami ir sudaryti mūsų – lietuvių – kalbos žodžiai, todėl juos kartais būna sunku suprasti, nors jų reikšmė yra ta pati (pvz.: tyliai – cykiai; eičiau – aitau (dzūkiškai); žąsis – žo'sis, medžiai – mēdē (žemaitiškai)).

ĮKVEPIANČIO IŠŠŪKIO NUORODOS

DZŪKIJA

Dzūkiška pasaka apie tris seseris:

Lietuvių liaudies žaidinimai vaikams. Tradicinius dzūkiškus žaidimus rodo Vanda Mockevičienė iš Nedzingės kaimo – „Mylu mylu spusc“, „Kėku kėku, vežė meška šėkų“, „Kepu kepu bandų“, „Katyte ladyte“, „Grūdu grūdu grucukų“, „Dzig dzig dzig dzig Marcynukų“:

Autentiška dzūkų liaudies daina „Žalioj girioj stadalėlis“, Petras Zalanskas:

Veronika Povilionienė, Petras Vyšniauskas. „Hirla“:

Žalvarinis ir Veronika Povilionienė. „Einam tolyn“:

AUKŠTAITIJA

Aukštaitiškas palinkėjimas: „Aš palinkėti jums galiu neapturėti markatnų dienu, nebūkit mundri ir paspūtį, laimingi būkit, linksmi ir drūtil!“:

Sutartinė „Skumbina kunklaliai“:

Emilis Strunkevičius (4 metų) iš Zarasų rajono Dulių kaimo pasakoja aukštaitišką pasaką per „Tramtatulį 2013“: „Vienas berniakas būva melagis, tai sava draugeliui anas ir pasakoja...“:

SUVALKIJA

Suvalkietiška vyrų daina (naktigonės) „Stok ant akmenėlio“:

Suvalkiečių liaudies pasaka apie volungę (zanavykų tarme):

Šokis „Ciceliukė“ (Suvalkija):

ŽEMAITIJA

Žemaičių pasaka. Žemaitišką pasaką apie arkliavagių šiaurės žemaičių dounininkų tarme pasakoja Emilija Jokšaitė iš Telsių:

„Pjovė lankoj šieną“. Loreta Sungailienė – vokalas, Vytautas Pilibavičius – trombonas, Paulius Batvinis – trombonas, Remigijus Gumuliauskas – trombonas, Robertas Vilčinskas – perkusija:

„Virvytė“ – „Pjuovė lonkuoj šeina“:

MAŽOJI LIETUVA

Daina „Parbėgs laivelis“:

Daina „Strazde strazdeli“:

„Trijų velnių šokis“ (Mažoji Lietuva):

Knygos vaikams:

G. Kaltenis. *Rainiuoko Pikselio kelionės po Lietuvos miestus*. Nieko rimto, 2018.

E. Minkuvienė, A. Didžgalvienė. *Kelionė po Lietuvą*. Alma littera, 2020.

Pasiūlome pasiklausyti vaikų įrašų, kuriuose jie tarmiškai seka pasakas, pasakoja istorijas.

Aukštaičių pasaka:

Žemaičių pasaka:

Suvalkiečių pasaka:

Apžvalgos bokštai Lietuvoje:

Pramogų ir laisvalaikio parkai Lietuvoje:

Smagūs muziejai vaikams Lietuvoje:

Labanoro apžvalgos bokštas

Anykščių medžių lajų takas

Metelių apžvalgos bokštas

Merkinės apžvalgos bokštas

2

UPIŲ ŽEMĖLAPIS

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS. 5 žingsnis: geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, siūlydamas savo ar priimdamas grupės draugų sumanymą, fantazuodamas. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.

12. MENINĖ RAIŠKA. 4 žingsnis. Muzika: kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmas, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. 5 žingsnis. Muzika: stengiasi tiksliai intonuoti, tiksliai atkartoti mokytoją, šoka paprastų žingsnių ratelius.

15. TYRINĖJIMAS. 6 žingsnis: samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti; su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS. 6 žingsnis: drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą juos iškeldamas ir sprendžiamas. Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus erdvė

FORMA: tyrinėjimų
stotelė; kūrybinė
laboratorija

Upė, upelis, jūra, vandenynas,
tekėti, banga, banguoti, srovė,
žemėlapis, Nemunas, Baltijos
jūra, marios.

Garso grotuvas, piešimo
priemonės, popieriaus lapai
(A3 formato), žemėlapiai.

- Kaip teka upė?
- Kuo skiriasi upė nuo jūros?
- Kaip pavaizduoti tekančią upę?
- Kaip susijusi muzika ir upės tėkmė?
- Ar man patinka būti grupėje su draugais?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

- Vandens telkiniai prie darželio;
- knyga apie upes.

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Žaidžiame lietuvių liaudies ratelį „*Tyliai gražiai*“, kuris sudarytas iš dviejų dalių – lėtos ir greitos.

Pakviečiame vaikus lėtąją ratelio dalį eiti lėtai ratu – taip vaizduojame pačios didžiausios Lietuvos upės – Nemuno – tėkmę.

Antrajai ratelio daliai vedėjas vaikus suskirsto į grupėles po du, tris ar keturis vaikus – „mažus upelius“.

Vedėjas įvardija kiekvieno upelio pavadinimą pagal to ratelio vedlio vardą. Grupelės (t. y. „maži upeliai“) juda ne ratu, o gyvatėle, juda greitai.

Sutariame, kad išgirdę žodį „Nemunas“, visi „maži upeliai“ „suteka“ į vieną ratą, ir vėl žaidimą pradėdame kartoti iš naujo. Rato viduryje stovi kitas žaidimo vedlys, kuris vėl skirstys „mažus upelius“.

♩ = 216

Ty-liai gra-žiai, ty-liai gra-žiai u-pe-lis te-kė-jo. Ty-liai gra-žiai, ty-liai gra-žiai

u-pe-lis te-kė-jo. Ty-liai gra-žiai, ty-liai gra-žiai u-pe-lis te-kė-jo. kė-jo.

išklausyti kapitono sakomas taisykles, ir jų reikia laikytis, t. y. turi daryti tai, ką sako kapitonas. Laivo kapitonas (t. y. pedagogas) gali ploti ritmus, dainuoti melodinius darinius (žr. „Naudingas nuorodas“).

Pasidžiaugiamo, kaip puikiai vaikai išklaušė taisykles, ir supažindiname juos su kelionės maršrutu: pedagogas rodo žemėlapyje maršrutą – kur jie yra ir kur plauks. Aptaria, kokiomis upėmis plauks, ką pamatys ir pan. Žaidžiame lietuvių liaudies ratelį „*Tyliai gražiai*“.

Pakviečiame vaikus padiskutuoti apie mažus upelius ir dideles upes; maži upeliai suteka į dideles upes, didelės upės – į Baltijos jūrą.

Žaidžiame žaidimą „Šokinėju per jūros bangas“: *Baltijos jūra banguoja* (vaikai stovi ir judina rankas), *vienas* (pašoka į viršų), *Baltijos jūra banguoja* (vaikai stovi ir judina rankas), *du* (du kartus pašoka į viršų), *Baltijos jūra banguoja* (vaikai stovi ir judina rankas), *trys* (tris kartus pašoka į viršų).

Pakviečiame vaikus „į laivą“ (pvz., ant suoliuko, ant patistos medžiagos ir kt.). Pasakome, kad įlipę į laivą, vaikai turi

Grupėje padedame 5–7 skirtingus žemėlapius. Pedagogas – kapitonas – kviečia vaikus po vieną vardais, siūlo išsirinkti labiausiai dominantį žemėlapij; taip susiformuoja žemėlapių tyrinėtojų grupelės.

Duodame užduotį: kol fone skamba muzika (žr. „Naudingas nuorodas“), atidžiai patyrinėti žemėlapij, o muzikai nutilus, grupės draugams papasakoti, kas labiausiai sudomino ir atkreipė dėmesį.

Kiekviena grupelė trumpai pristato savo įspūdžius.

Kitą kartą (dieną ar savaitę) veiklą atliekame ta pačia eiga, tačiau priėjus žemėlapių tyrinėjimą, vaikams pasiūlome savo pastebėjimus perkelti ant popieriaus.

Svarbu vaikams leisti savarankiškai tyrinėti, analizuoti žemėlapi, pedagogas gali užduoti provokuojančius, analizuoti ir tyrinėti skatinančius klausimus.

Aptariant vaikų piešinius, randami atsakymai apie Žemės vandenį ir kaip jie žymi žemėlapiuose.

Per kitą užsiėmimą pakviečiame vaikus grupelėmis ant didelių popieriaus lapų atkurti matytus žemėlapius. Pabrėžiame, kad mums svarbu perteikti upių tekėjimą (maži upeliai teka į dideles upes, didelės upės teka į jūrą ir t. t.).

Nupieštus vaikų žemėlapius vėliau galima naudoti laisvajam žaidimui.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas veikia kartu su grupės draugais, siūlydamas savo ar priimdamas kitų vaikų sumanymą? (7)
- Kaip vaikui sekasi dirbti su grupe (dirba individualiai, tariasi su draugais, vadovauja draugams ir pan.)? (7)
- Ar geba šokti paprastų žingsnių ratelius? (12)
- Ar tiksliai intonuoja ratelio melodiją, trumpus muzikinius darinius? (12)
- Ar samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo? (15)
- Ar pasiekia numatytą darbo rezultatą? (15)
- Ar pasako, ką jau išmoko, ko ir kaip mokysis toliau? (18)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Jei vaikas (ar vaikai) nesupranta, kaip tikrą pasaulį perkelti ant popieriaus – galbūt jam sunku suprasti mastelio skirtumus. Reikėtų ilgiau ir išsamiau panagrinėti žemėlapius, daugiau dėmesio skiriant mastelio ir dydžių analizei.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Galima tyrinėti pasaulio vandenį.
- Galima kalbėti apie vandens ekologiją.
- Organizuoti projektą apie Lietuvos vandenyse gyvenančias žuvis.

Veikla padeda plėsti vaikų akiratį, skatina ieškoti atsakymų į iš(si)keltus klausimus. Savarankiški pastebėjimai ir atradimai, galimybė jais pasidalyti su draugais, vaikui suteikia laimės pojūtį.

Jei veikla pakartojama per metus bent keletą kartų, vaikui suteikiama galimybė geriau pažinti tyrinėjamą objektą, atrasti vis naujų, iki tol nepastebėtų, jo ypatybių; pedagogas turi galimybę stebėti (ir dokumentuoti) vaiko pažangą.

Izabelė, 5 m.

NAUDINGOS NUORODOS

Muzika:

D. Kabalevsky
Comedians' Galop:

Ritminiai
dariniai
atkartoti:

Ritminiai dariniai su žodžiais: *Sweet Beets Pilot | Music Lessons For Kids From The Preschool Prodigies Music Curriculum*:

Plojimai su
skaičiais:

Ritminis
šokis:

Ritminis žaidimas su
spalvoto popieriaus
kortelėmis:

Kūno perkusijos
žaidimas „Boom
Snap Clap“:

Guillaume Yann
Tiersen *Amelie*, atl.
Jeroen van Veen:

Guillaume Yann Tiersen
Amelie, taikomas aktyvaus
klausymosi metodas:

D. Kabalevsky *Comedians' Galop*, taikoma Batio Strauss metodika:

Knyga vaikams: M. Vaicenavičienė. *Upė*. Tikra knyga, 2019.

3

SĖJAU RŪTĄ, SĖJAU MĖTĄ, SĖJAU LELIJĖLĘ

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS. 5 žingsnis: rodo, prašo, siūlo, aiškina, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS. 5 žingsnis: geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, siūlydamas savo ar priimdamas grupės draugų sumanymą, fantazuodamas.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 4 žingsnis: pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus augalų požymius; atpažįsta gamtoje ar paveikluose dažniausiai sutinkamus medžius, gėles, daržoves, pasako jų pavadinimus.

12. MENINĖ RAIŠKA. Vizualinė raiška. 4 žingsnis: eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, antspauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS. 5 žingsnis: grožisi gamtos spalvomis, formomis. 6 žingsnis: plačiau papasakoja, kaip ir ką sukūrė pats ir kiti vaikai.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimų
stotelė; ateljė

Vaistažolės, mėta, lelija, rūta, gėlynas, vaistažolių sodelis, kompozicija, projektas, augalo lapas (žr. knygelę „Žalioji pieštukas“, skyrių „Auginu daržoves ir gėles!“).

Vaistažolės, kočėlas, modelinas, pieštukas, popieriaus lapai, įvairūs augalai, gamtos gėrybės, knygos.

- Kaip kvėpia skirtingos vaistažolės?
- Kuo skiriasi vaistažolė nuo gėlės?
- Kaip vaistažolę galiu atvaizduoti popieriaus lape?
- Kaip atrodo vaistažolių sodelis?
- Kodėl nuskyne žolyną turiu padėkoti žemei?
- Kiek vaistažolių atsimeinu?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Vaistažolių puokštė ar vaistažolės vazonėliuose (kelių rūšių – skirtingų kvapų ir spalvų). Diskusija apie vaistažoles: jų kvapus, spalvas, kur randamos, kam naudojamos ir pan.

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Pakviečiame vaikus pažaisti ratelį „Sėjau rūtą, sėjau mėtą, sėjau lelijėlę“. Ši daina pasakoja apie gėles ir jų auginimą (*mėta, rūta, lelijėlė; sėjau, dygo, augo, žydėjo, skyniau*).

Po ratelio vaikus pakviečiame susipažinti su mėtomis, rūtomis ir lelijėlėmis (nuotraukos, vaizdo įrašai arba gyvi augalai).

Vaikus pakviečiame į iš anksto paruoštą erdvę. Ant stalų padėtos vazonyje augančios vaistažolės ar vazos su vaistažolėmis. Su vaikais aptariame šiuos augalus (pauostome, įvardijame spalvas, formas).

Vaikams pasiūlome išsirinkti patinkančios spalvos popierių ir priemones (pieštukus, tušinukus, pasteles, vaškinės kreideles, flomasterius), su kuriomis dirbs – tyrinės ir pieš patinkančią vaistažolę.

Kai vaikai dirba, prieiname prie kiekvieno, jį pakalbiname ir atsakymus užrašome vaiko piešinyje (svarbu – ne kitoje lapo pusėje). Galimi klausimai: kokią vaistažolę pasirinko, kodėl?, kaip ji kvėpia?, į ką panašūs jos lapeliai ir žiedai? ir pan.

Po veiklos vaistažolės padedamos grupėje, specialiai parengtoje erdvėje. Šalia vaistažolių paruošti popieriaus

lapai, pieštukai, didinamasis stiklas, mikroskopas, taip pat keletas knygų apie vaistažoles. Vaikams pranešame, kad jie bet kuriuo metu gali piešti, tyrinėti ar kitaip susipažinti su šiais augalais.

Kitą dieną einame į darželio kiemą. Ten vaikus pakviečiame pažaisti ratelį „Sėjau rūtą, sėjau mėtą, sėjau lelijėlę“.

Po ratelio kartu su vaikais stebime aplinką – atkreipiame dėmesį, kas žaliuoja po mūsų kojomis. Sutariame kiekvienas surinkti po 5 skirtingus žolelių lapelius. Primename, kad žolynus reikia skinti atsargiai, o nuskynus – padėkoti žemei ir pasakyti „ačiū“.

Grižę savo žoleles išdėliojame ant popieriaus lapo; kiekvienam padalijame po modelino gabalėlį. Pasiūlome išlyginti modeliną ir savo žolytes įspausti į jį, su kočėlu išlyginti.

Pasidžiaugiamo darbais, paliekame džiūti.

Kitą dieną pašokę ratelį „Sėjau rūtą, sėjau mėtą, sėjau lelijėlę“, skaitome knygą apie žoleles, pavyzdžiui, M. Lasinsko knygą „Vaikai vaistažolių pasaulyje: pažintinė kelionė su žolininku nuostabiu vaistažolių taku“, kurioje pateiktos 3 žolininko taisyklės.

Einame į darželio kiemą, stebime aplinką, kas žaliuoja po mūsų kojomis. Sutariame, kad kiekvienas vaikas surenka po 7 skirtingus žolelių lapelius. Primename, kad žolynus reikia skinti atsargiai, o nuskytus – padėkoti žemei ir pasakyti „*ačiū*“.

Grįžus į grupę, kiekvienas vaikas ant balto lapo susidėlioja savo žolynų kompozicijas. Tuomet naudodamas spalvotą popierių, kljus, žirkles ir piešimo priemones, kuria abstrakčius paveikslus (žr. nuotraukas).

Aptariame vaikų sukurtas kompozicijas (kalbame apie spalvas, geometrines formas ir kt.). Kompozicijoms sugalvojame pavadinimus.

Kitą dieną skaitome vaistažolių pasakas (žr. „Naudingas nuorodas“).

Lauke arba grupės erdvėje ant skirtingų paviršių (medžiagos, plastiko, plytelių ir kt.) kuriame žolynų kompozicijas. Paprašome vaikų sukurti savo kompozicijoms pavadinimus, papasakoti apie jas. Šokame ratelį „Sėjau rūtą, sėjau mėtą, sėjau lelijėlę“.

Nepamirštame įamžinti vaikų darbų, o išsakytas mintis – užsirašome. Vaikų darbus ir išsakytas mintis eksponuojame parodoje.

Tadas, 6 m.

Kitą dieną papasakojame vaikams, kaip sukurti vaistažolių sodelį (žr. „Naudingas nuorodas“ – pedagogams skirtą skaitinį).

Parodome įvairių gėlynų nuotraukų ir papasakojame, kaip jie kuriami (žr. „Naudingas nuorodas“).

Pakviečiame vaikus į lauką paieškoti, kur darželio erdvėje būtų galima sukurti vaistažolių sodelį. Tą vietą išmatuojame, matmenis pasižymime ant lapo; iš darželio teritorijos pasirenkame pagaliukų ir pasižymime vietą, kurioje kursime vaistažolių sodelį.

Keletą dienų apie tai kalbame, planuojame, kuriame projektus būsimam vaistažolių sodeliui.

Išsirinkus visiems tinkamą būsimo vaistažolių sodelio projektą, pradedame kurti. Svarbu nepamiršti pasitarti su darželio direktore ar pavaduotoja dėl jo įkūrimo, taip pat pakviesti į talką tėvelius ir senelius.

Kuriame savo vaistažolių sodelį, jį prižiūrime: paruošiame žemę, sodiname, tręšiame, laistome ir kt.

A

Sė - jau rū - tą sė - jau mė - tą, sė - jau le - li - jė - lę.

5 **B**

Sė - jau sa - vo jau - nas die - nas kaip ža - lią rū - te - lę. te - lę.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Galima šį projektą atlikti ne tik su vaistažolėmis, bet ir su kitais žydinčiais augalais.
- Jei nėra galimybės vaistažolių sodelio kurti kieme, jį kuriame grupėje, specialiai paruoštoje vietoje, pagal vaikų parengtą planą.
- Pasiūlome iš žolynų kurti mandalas ar kitokias spalvotas figūras.
- Žolynai gali būti puikūs teptukai, kuriant spalvotus piešinius.
- Kuriame gėlių kompozicijas, jomis puošiamo grupės erdves.
- Galime pasiskaninti vandenį mėtomis, virti vaistažolių arbatą.
- Pasigaminame naminį plastiliną su žolelėmis (žr. „Naudingas nuorodas“).
- Pasidarome audimo rėmą. Audžiame žolėmis.
- Įkvėpti gėlių meno kūrinių, patys bandome kurti gėlių paveikslus (Klaus H. Carl. *Gėlės: menas vaikams (dėlionių knyga su garsių dailininkų paveikslais)*. Leidėjas: Charibdė. 2012).
- Galime susipažinti su japonų meno rūšimi – ikebana. Bandome kurti jos stiliumi.
- Veikiant su žolynais, galima tobulinti skaičiavimo ir matavimo kompetenciją (žr. pasiekimų aprašą, Nr. 11): išmatuoti žolyno dydį, lyginti žolynų stiebų, lapų dydžius, suskaičiuoti lapus; kiekvienam vaikui galima įteikti maišelį su skaičiumi – vadinasi, tiek žolelių vaikas turi parnešti.

NAUDINGOS NUORODOS (MUZIKA IR VAIZDO ĮRAŠAI)

Vaizdo įrašai ir muzika:

Gėlės
gali šokti:

Gėlės
gali šokti:

Žydyntys
augalai:

Ratelis
Sėjau rūtą:

Daina *Ei Rūta, ei mėta*.
Audra Staskevičienė (Perkūnija):

Žaidimas su gėlių kortelėmis, taikant
aktyvaus klausymosi metodą:

Antanas, 5 m.

Atlikdami šią veiklą, vaikai artimai susipažįsta su Lietuvoje paplitusiomis vaistažolėmis. Nuo senų laikų lietuviai rinko ir vartojo vaistinius augalus. Veikla grindžiama patirtiniu mokymu(si) – vaikai veikdami atranda patys, o ne jiems tiesiog pasakoma. Vaikai mokomi spręsti gyvenimiškas situacijas, ugdyti šiuolaikiniam gyvenimui aktualias kompetencijas; mokymasis vyksta tyrinėjant, bandant, atrandant pasaulį aplink save, kuriant ir bendraujant.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas laikosi bendrai sutartų taisyklių? (6)
- Ar bando suaugusįjį įtraukti į savo veiklą: siūlo, rodo, aiškina ir kt.? (6)
- Ar rodo iniciatyvą bendrauti su kitais vaikais? (7)
- Ar įsimena knygoje matytus augalus ir atpažįsta juos tikrovėje? (10)
- Ar prisimena augalų pavadinimus? (10)
- Kaip vaikui pavyksta perteikti augalo formą, spalvą, tekstūrą ir kitus augalo požymius meninėje veikloje? (12)
- Kaip elgiasi su gyvais augalais? (10)
- Ar plačiau papasakoja, kaip ir ką sukūrė pats ir kiti vaikai? (13)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

- Skindami žolynus vaikai gali įsipjauti į pirštą. Iš anksto paaiškiname, kaip skinti žolynus. Jei nepavyksta, nukerpame žirkėmis. Mokomės paprašyti pedagogo arba kitų vaikų pagalbos.
- Su kai kuriais augalais (pvz., rūtomis, dilgėlėmis ir kt.) reikėtų elgtis atsargiai.
- Alergiškus vaikus, kai kiti vaikai žoliauja, pakvieskime tyrinėti enciklopedijas apie vaistažoles ir žolynus.

NAUDINGOS NUORODOS

M. Lasinskas. *Vaikai vaistažolių pasaulyje: pažintinė kelionė su žolininku nuostabių vaistažolių taku*. M. Lasinskas, 2019.

Anna Sakse. *Milžino šauksmas*. Vyturys, 1993.

Kovač Polonca. *Mažosios burtininkės vaistažolės*. Vaga, 1997.

Klaus H. Carl. *Gėlės: menas vaikams (dėlionių knyga su garsių dailininkų paveikslais)*. Charibdė, 2012.

Skaitinys, kaip sukurti vaistažolių darželį.

Žolininkės J. Balvočiūtės patarimai:

Informacija apie alpinariumą:

Naminis plastilinas su žolelėmis:

Apie ikebaną:

4

NET OŽYS ŽINO, KAD VILKAS YRA ŽVĖRIS

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 4 žingsnis: pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, pasako jų pavadinimus. 5 žingsnis: atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. 6 žingsnis: pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai.

12. MENINĖ RAIŠKA. MUZIKA. 4 žingsnis: kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmas, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). ŽAIDIMAI IR VAIDYBA. 4 žingsnis: žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.

15. TYRINĖJIMAS. 4 žingsnis: pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. 6 žingsnis: išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdamas apie tai, kartais susieja skirtingus pastebėjimus.

PASIEKIMAI

VIETA: vidaus ar lauko erdvė

FORMA: kūrybinės dirbtuvės; tyrinėjimų stotelė

Naminiai gyvūnai, laukiniai gyvūnai, miškas, kaimas, tvartas, ūlyčia, šeimos medis, ūkis, medžiai, samanų, uogos, daržės.

Kilimas, medžiagų skiautės, kalandėlės, kartonas, skarelės, suruošta gamtinė medžiaga: kankorėžiai, akmenukai, pagaliukai, dėžė su žaisliniais naminiais ir laukiniais gyvūnais, kortelės, atspindinčios miško pasaulį ir žmonių gyvenimą.

- Kaip sukurti mišką?
- Kas yra tvartas? Kam jis reikalingas?
- Kuo skiriasi triušis nuo zuikio?
- Kaip atvaizduoti briedį?
- Kuo laukiniai gyvūnai skiriasi nuo naminių?

Vai, iš - ei - ki, o - že - li, ant ū - ly - čios šok - ti, šo - ka,
vai pa - ro - dyk, o - že - li, kaip die - du - kai

o tai ši - taip, tai va ši - taip, taip die - du - kai šo - ka. šo(ka).

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Lietuvių liaudies daina „Vai išei, oželi, ant ūlyčios šokti“.

Vai išei, oželi, ant ūlyčios šokti, (2 k.)

Vai parodyk, oželi, kaip vaikeliai šoka. (2 k.)

Šoka šitaip ir va šitaip, taip vaikeliai šoka. (2 k.)

Trumpos lietuvių liaudies pasakos apie laukinius ir naminius gyvūnus.

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Pakviečiame vaikus pasikalbėti: kas yra miškas, kas jame gyvena? Kas yra tvartas, kas jame gyvena? Kuo skiriasi šios vietos?

Parengiame dvi erdves. Vienoje sudedame dėžutes su gamtinėmis medžiagomis (kurių kartu su vaikais lauke prisirinkome): pagaliukais, kankorėžiais, medžių žievėmis, samanomis, lapais ir kt. Kitoje erdvėje padedame kaladėlių, skarelių, popieriaus medžiagų skiaučių, segtukų, šieno ir kt.

Burtais (traukdami korteles) vaikus paskirstome į grupes. MIŠKO grupė – tai vaikai, ištraukę korteles, susijusias su miško pasauliu, laukine gamta. ŪKIO grupę

sudaro vaikai, ištraukę korteles su paveikslėliais apie naminius gyvūnus, namų ūkį. Pakviečiame vaikus iš pateiktų priemonių sukurti miško aplinką ir gyvenvietę.

Kai vaikai sukuria dvi erdves (miško ir ūkio), jiems pasiūlome pažaisti lietuvių liaudies žaidimą „Vai išeiki, oželi, ant ūlyčios šokti“. Sustojame ratu. Viduryje stovi pedagogas (solistas). Pirmą dainos sakinį („Vai išeiki, oželi, ant ūlyčios šokti“) dainuoja pedagogas, jį atkartoja vaikai.

Antrą sakinį („Vai parodyk, oželi, kaip vaikeliai šoka“) dainuoja pedagogas (solistas), atkartoja visi, stovėdami ratelyje.

Trečią sakinį („Šoka šitaip ir va šitaip, taip vaikeliai šoka“) dainuojame du kartus, pedagogas (solistas) rodo judesius, vaikai juos atkartoja (žaidimo principas panašus į žaidimą „Jurgeli, meistrelė“).

Į ratelio vidurį pakviečiame vaiką savanorį, kad pakeistų pedagogą (solistą).

Du kartus dainuojame „Vai išeiki, oželi, ant ūlyčios šokti“: iš pradžių dainuoja vaikai, stovintys ratelyje su pedagogu, juos atkartoja ratelio viduryje stovintis vaikas (solistas).

Ratelyje esantys vaikai dainuoja „Vai parodyk, oželi, kaip tėvelis šoka“, juos atkartoja ratelio viduryje stovintis vaikas (solistas).

Dainuojame „Šoka šitaip ir va šitaip, taip tėvelis šoka“, solistas rodo šokio judesį, o ratelio vaikai jį atkartoja.

Ratelį tęsiame, renkame naujus solistus, kurie vaizduoja kitų šeimos narių šokio judesius.

Kitą dieną pakviečiame vaikus į ratelį, tačiau vaikui solistui pasiūlome traukti iš dėžutės gyvūnų figūrėlės (arba gyvūnų korteles). Vaikas ištraukia figūrėlę (arba kortelę), niekam jos nerodo, padainuoja pirmą sakinį, vietoj „oželio“ dainuoja gyvūno, kurį ištraukė, pavadinimą, pavyzdžiui: „Vai išeiki, briedi“. Grupės vaikai dainuodami atkartoja solistą.

Dainuojame „Šoka šitaip ir va šitaip, taip vaikeliai šoka“, ratelyje esantys vaikai atkartoja vaiko (solist) judesius.

Ištrauktą figūrėlę (kortelę) po ratelio vaikas padeda į „miško“ arba „ūkio“ erdvę.

Kitą dieną pakviečiame vaikus į ratelį, vaikui solistui pasiūlome traukti iš dėžutės gyvūnų figūrėlės (arba gyvūnų korteles). Vaikas ištraukia figūrėlę (arba kortelę), niekam jos nerodo, padainuoja pirmą

sakinį, vietoj „oželio“ dainuoja gyvūno, kurį ištraukė, pavadinimą, pavyzdžiui: „Vai išeiki, briedi“. Grupės vaikai dainuodami atkartoja solistą, tačiau, jei tai naminis gyvūnas – dainavimą palydi plojimu, jei laukinis – trepsėjimu.

Ištrauktą figūrėlę (kortelę) po ratelio vaikas padeda į „miško“ arba „ūkio“ erdvę.

Kitą dieną pakviečiame vaikus nupiešti norimą gyvūną ir erdvę, kurioje jis gyvena.

Vaikai pristato savo darbus, papasakoja apie juos.

Dar kartą pažaidžiame ratelį.

Emilija, 5 m.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Po žaidimo diskutuojame ir samprotaujame apie šeimą, apie gyvūnų šeimas.
- Dainuodami dainas, žaisdami žaidimus, iš grupės repertuaro galime pažinti vabzdžius, žuvis, metų laikus, mėnesius.
- Galime papildomai dainuoti dainas, žaisti žaidimus, sakyti eilėraščius apie mišką, ūkį, kaimą, naminius ir laukinius gyvūnus.
- MIŠKO ir ŪKIO žaidimą rekomenduojame žaisti taikant ne tik dainas, bet ir trumpas pasakas. Po pasakos pakvieskite vaikus atsakyti į klausimus: „Kokie gyvūnai dalyvavo? Kur jie gyvena?“ Atsakę į klausimus, vaikai gyvūnų figūrėles padeda j jiems skirtas žaidimo erdves.
- Plėtojame temą apie Lietuvos kaimą: esamus ir anksčiau buvusius pastatus, darbo įrankius.
- Žaidžiame žaidimus su gyvūnų pėdsakais.
- Statome gyvūnų urvus, gyvūnų tvartus iš molio.
- Galime kurti instaliacijas iš miško arba ūkio reikmenų.
- Dainuodami kitų tautų liaudies dainas, galime pažinti jų naminius ir laukinius gyvūnus, pavyzdžiui, Afrikos.

Ši veikla atspindi įkūnytojo mokymosi teoriją (tai žinių, sąvokų, reiškinių pajautimas ir (ar) perteikimas kūnu). Į mokymąsi yra įtraukiami fiziniai, kognityviniai ir emociniai procesai. Kitose šalyse (pvz., Suomijoje) ši teorija taikoma gamtamoksliniam ugdymui.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas pavadina ir apibūdina gyvūnus? (10)
- Ar skiria laukinius ir naminius gyvūnus? (10)
- Ar samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus? (10)
- Ar dainuoja kartu su kitais? (12)
- Ar dainuoja vienas? (12)
- Ar dainavimą palydi ritmiškais judesiais? (12)
- Ar tyrinėja savo balso galimybes: dainuoja garsiai, tyliai, greitai, lėtai? (12)
- Ar drąsiai ir džiaugsmingai žaidžia, reiškia emocijas? (12)
- Ar savaip perteikia bent kelis veikėją vaizduojančius judesius? (12)
- Ar pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas? (15)
- Ar išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes? (15)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

- Jei vaikui ar vaikams sunku suprasti ir atskirti naminius ir laukinius gyvūnus, galime papildomai pažaisti stalo žaidimų, pavyzdžiui, „Atminties žaidimą“; galime patys susikurti korteles.
- Jei vaikui sunku judesiu atvaizduoti veikėją, galima papildomai paanalizuoti įvairius žmogaus judesius, stebėti kitų vaikų judėjimą, bandyti pamėgdžioti, dirbti priešais veidrodį. Svarbu duoti vaikui laiko suprasti, bet jį būtina reikiai įtraukti į žaidimą.

NAUDINGOS NUORODOS

- Muzika šokiams: kompaktiniai diskai „Naktišokiai I“, „Naktišokiai II“. Leidėjas: Lietuvos kultūros centras.
- Lietuvių liaudies dainos „Vai išeiki, oželi, ant ūlyčios“ žodžius, melodiją, fonogramą galima rasti knygoje „Mano lagaminas“ (2012, leidykla „Muzikija“).
- M. Sungailos filmas „Sengirė“ (www.sengire.lt).
- Knygos pedagogams apie gyvūnų gyvenimą: Peterio Wohllebena knygos „Kaip gyvūnai jaučia ir supranta pasaulį“ (2018), „Gamtos saitai“ (2019), „Paslaptingas medžių gyvenimas“ (2018) (leidykla „Kitos knygos“).
- Apie senąsias lietuvių gyvenimo tradicijas galima sužinoti *YouTube* kanale „Baltų šventadieniai“.

5

MANO PASAS

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA. 5 žingsnis: supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo. Apibūdina savo išvaizdą. Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 4 žingsnis: pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. 5 žingsnis: moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. 6 žingsnis: pasako savo šalies ir jos sostinės pavadinimą.

12. MENINĖ RAIŠKA. Vizualinė raiška. 4 žingsnis: patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentarais, gestais, mimika.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA: bendravimo
sala; kūrybinės dirbtuvės;
tyrinėjimų stotelė

Pasas, kelionė, pilietis,
pasaulis, Lietuva, asmenybė,
asmuo, šalies (miesto)
simboliai.

Sąsiuvinis, bloknotas,
pieštukai, flomasteriai, žirkklės,
fotoaparatas, spausdintuvas,
rašymo priemonės.

- Kas aš esu?
- Kaip aš atrodau nuotraukoje ir piešinyje?
- Kur aš gyvenu?
- Kas sudaro mano šeimą?
- Kokias vietas esu aplankęs?
- Kur norėčiau nukeliauti?
- Kaip aš turiu pasiruošti kelionei?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS
(pasirenkame vieną)

- atostogų nuotraukos;
- nuotraukos, darytos kitose šalyse;
- vaišės, atvežtos iš kitos šalies;
- didelis lagaminas, pilnas svarbiausių kelionės daiktų, kurių vienas – piliečio pasas.

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Grupės erdvėje pastatome didelį lagaminą, į kurį pridedame įvairių kelionės daiktų: užrašų knygutę, kojines, knygą, žemėlapi, puodelį, žaislą, obuolį, piliečio pasą, dantų šepetėlį, tualetinio popieriaus ritinėlį, fotoaparata, pagalvę ir kt. (įdedame kelionei reikalingų ir visiškai nereikalingų daiktų, kad būtų galima padiskutuoti).

Atidarome lagaminą ir kartu su vaikais apžiūrimė daiktus. Diskutuojame, kalbamės, klausiamė: „*Kam reikalingi lagaminai? Kokia šių daiktų paskirtis? Kodėl reikia šių daiktų? O kurių daiktų visiškai nereikia? Kuris daiktas yra pats svarbiausias, keliaujant į kitą šalį?*“ (Diskutuoti, kol susitariama, kad svarbiausias daiktas vykstant į kitą šalį yra PASAS).

Surandame *Lietuvos piliečio pasą*. Kalbame apie šio dokumento svarbą kelionėje.

Išanalizuojame, aptariame pasą (išsamiai aptariame kiekvieną pasą puslapį).

Pakviečiame susikurti savo pasą – kelionei reikalingiausią dokumentą.

Paso knygutę galima pasidaryti keliais būdais:

- susiklijuoti iš balto popieriaus lapų;
- galime paimti sąsiuvinį juodu viršeliu ir baltais vidiniais lapais (žr. „Naudingas nuorodas“).

Pirmoji diena – fotografuojamės. Vaikas atsistoja prie baltos sienos, pedagogas jį nufotografuoja.

Kitą dieną pedagogas atneša atspausdintas nuotraukas ir padalija vaikams.

Vaikai išsikerpa savo portretus ir įsiklijuoja į pirmąjį pasą puslapį. Po nuotrauka užrašomas vardas.

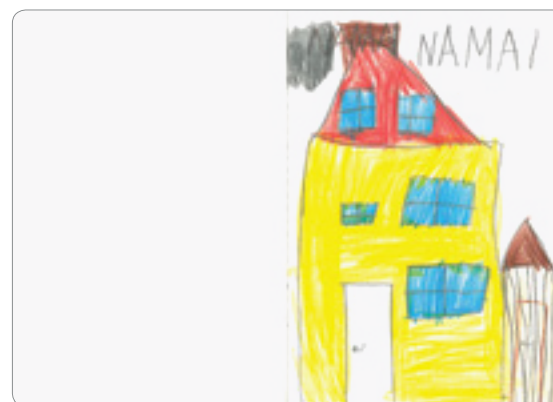
Kitą dieną pakviečiame vaikus piešti savo autoportretą kitame pasą lape, o šalia esančiame lape pedagogas pažymi svarbiausius faktus apie vaiką: ūgį, svorį, plaukų, akių spalvą.

Kitos galimos temos, leisiančios užpildyti
paso puslapius – vaikui pažinti save:

- mano gimtadienis;
- mano šeima;
- mano draugai;
- mano namai;
- mano darželis;
- mano Lietuva:
 - mano miestas,
 - mano šalies ir miesto simboliai,
 - naminiai gyvūnai,
 - laukiniai gyvūnai,
 - Lietuvos medžiai,
 - Lietuvos paukščiai,
 - Lietuvos žuvis;
- metų laikai;
- transporto priemonės;
- „aš moku rašyti“;
- „aš moku skaičiuoti“ ir t. t.

Pasą kelionei ruošiamo bent keletą mėnesių ir tada „keliaujame“ po pasaulį: pažįstame kitas šalis, kultūras ir pan. (siejame su kitomis šios knygelės temomis).

Atkeliavus į pasirinktą vietovę, tai pažymima pase (vaikas nupiešia tą vietovę, padeda antspaudą, pažymi įsimintiniausią vietovės, šalies simbolį ir pan.).

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas geba papasakoti apie savo šeimą, draugus, gyvenimo įvykius? (5)
- Ar geba įvardyti, kokiame mieste gyvena? Kokioje gatvėje? (10)
- Ar geba įvardyti miesto, kuriame gyvena, žymiausius objektus? (10)
- Ar žino savo šalies ir jos sostinės pavadinimus? (10)
- Ar patirtį išreiškia suaugusiajam atpažįstamais vaizdais? (12)
- Ar kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentarais? (12)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

- Jei grupėje yra vaikų, kuriems nepatinka piešti pieštukais ar flomasteriais, vykdant šį projektą, pasiūlykime jiems taikyti kitas technikas, pavyzdžiui, skrebinimą, daryti koliažą.
- Jei vaikai atlieka užduotis skirtingu tempu (yra vaikų, kurie atlieka labai greitai), turėkime papildomos medžiagos.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Paso knygelėje piešiame pasaulio šalių vėliavas.
- Galima pildyti paso lapus, piešiant nematytus daiktus, simbolius, užrašant kitos kalbos žodžius.
- Į pasus galime klijuoti vaikų nuotraukas iš kelionių su šeima.
- Leiskime vaikams iš kelionių žurnalų iškirpti kitų šalių vaizdus. Kurkime kelionių koliažus.
- Išmokime įvairiomis kalbomis pasakyti žodį „labas“.
- Žaiskime įvairių pasaulio vaikų žaidimus (žr. „Naudingas nuorodas“).

Veikla yra skirta pažinti save, taip pat pedagogui pažinti ugdytinį per piešinius ir savęs apibūdinimą.

Tai – vaikų minčių, mąstymo dokumentavimas; parodo vaiko mokymosi procesą, jo besiformuojančius įgūdžius ir tobulėjančius gebėjimus.

NAUDINGOS NUORODOS

Žaidimas – priemonių komplektas „Pirmoko pasas“. Edukacinius žaidimus kviečia žaisti du veikėjai – Mintė ir Mokas:

Pasaulio
vaikų žaidimai:

Knygos pedagogui:

I. Brochman. *Vaikų piešinių paslaptys*. Presvika, 2007.

N. Bedard. *Vaikų piešiniai*. Baltos lankos, 2009.

A. Vengeris. *Psichologiniai piešinių testai*. Presvika, 2007.

6

MUZIKINĖ SKAIČIŲ MAŠINA

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 6 žingsnis: skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (priedaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokių yra profesijų. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami anksčiau, kaip jie pasikeitė.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS. 4 žingsnis: pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: *pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn*. 5 žingsnis: supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. 6 žingsnis: atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.

12. MENINĖ RAIŠKA. MUZIKA. 6 žingsnis: atlieka muzikines pjeses solo ir su orkestru, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.

VIETA:
vidaus
erdvė

FORMA:
kūrybinė
laboratorija

Fabrikas, gamykla, mašinos, gamybos pramonė, profesijos, partitūra, partija, solistas, orkestras, dirigentas, seka, iš kairės į dešinę, kairė, dešinė.

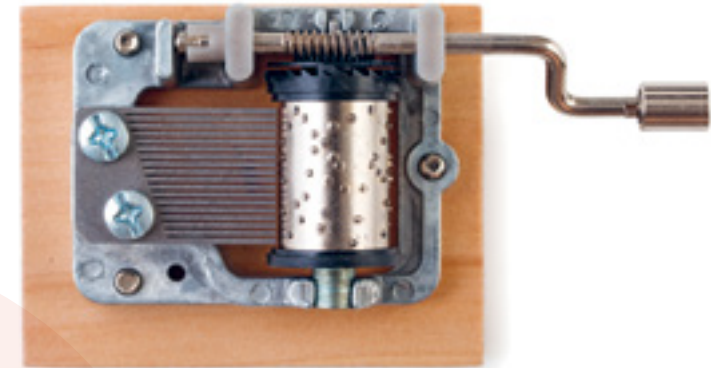
Perkusiniai instrumentai: trikampis, lazdelės, būgneliai, būgnas, marakasai, toniniai instrumentai, lenta, popierius, rašymo priemonės.

- Kuo muzikos garsas skiriasi nuo miesto triukšmo, gamyklų mašinų skleidžiamų garsų?
- Kaip užrašyti garsą?
- Kuo aš noriu būti užaugęs?
- Ar galiu skaičiuoti ir groti vienu metu?
- Kur yra dešinė, o kur – kairė?
- Kodėl orkestrui reikalingas dirigentas?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Projektas apie miestą, miesto garsus, profesijas, daiktų gamybą, techniką, fabrikus, mašinas, padedančias žmogui pagaminti daiktus.

Muzikinė dėžutė

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Klausomės gamyklų mašinų skleidžiamo garso ir jį analizuojame (žr. „Naudingas nuorodas“). Pakviečiame vaikus padiskutuoti apie mašinų garsą: *Ar jis yra tylus? Garsus? Tikslus ritmas? Laisvas ritmas? Ar jį įmanoma atkartoti?*

Paklausiamo vaikų, ką jie norėtų pagaminti mamai ir kiek dienų (viena, dvi ar tris) gamyba galėtų užtrukti. Pavyzdžiui, *Saulė mamai gamins kvepalus dvi dienas*, pedagogas „užkuria fabriko mašiną“.

Kuriame fabriką kartu skaičiuodami: kai sakome skaičių – mušame delnus į grindis, kai snaigė (*) – plojame:

1 * 1; 1 * 1; 1 * 1....

1 2 * 1 2; 1 2 * 1 2; 1 2 * 1 2....

123* 123; 123*123; 123*123... .

1*12*123*; 1*12*123... .

Fabriko mašinos veikia pagal tikslią programą. Sugalvojame savo grupės mašinos programą. Pasidarome lentelę, kaip pateikta pavyzdyje:

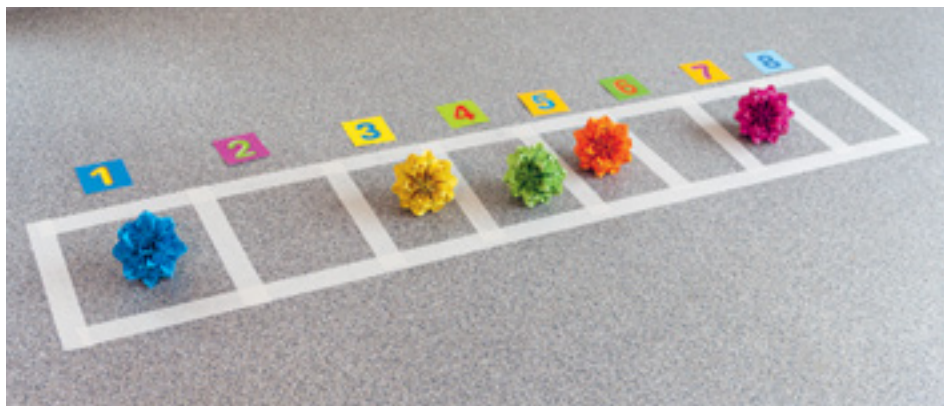
1	2	3	4	5	6	7	8

Kartu su vaikais užpildome langelius (klausiamo vaikų, prie kurių skaičių rašome *A*? O prie kurių rašome *U*? Tada pedagogas skaičiuoja, o vaikai, matydami lentelę ir išgirdę skaičių, prie kurio parašyta raidė, ištaria garsą *A* arba *U*).

Prieš pradėdami pasakome: „*Pra-de-da-me*“.

1	2	3	4	5	6	7	8
A		A	A		A	A	
	U			U			U

Langelius galime pildyti ne tik raidėmis, bet ir simboliais, pavyzdžiui, tai gali būti saulytės, mėnulis, geometrinės figūros, sniegės ir t. t., be to, ženklams galime priskirti judesį (pvz., ploti, trepsėti ir pan.) arba galime groti muzikos instrumentais, kaip pateikta 1, 2 ir 3 pavyzdžiuose.

	1	2	3	4	5	6	7	8
DO	●	●	●	●	●		●	●
RE		●		●		●		●
MI	●	●	●	●	●	●	●	●
SOL	●		●		●	●	●	●
LA					●	●	●	

2 pavyzdys. Lietuvių liaudies dainelei „Šarkelė varnelė“ galima pritarti toniniais vamdžiais arba toniniais varpeliais.

Vaiko vardas	1	2	3	4	1	2	3	4
Sonata	●		●		●	●		
Rasa		●		●	●		●	
Mykolas	●	●	●			●	●	
Matas	●		●	●		●	●	
Jonas		●		●	●		●	●

1 pavyzdys

Muzikos instrumentai	1	2	3	4	5	6	7	8
lazdelės	●	●	●	●				
mažas būgnelis, tambūrinas	●		●		●		●	
trikampis	●	●			●	●		
ritminiai kiaušiniai		●	●	●		●	●	
būgnas	●				●			●

3 pavyzdys

Vidaus arba lauko erdvėje ant grindų (žemės) nusipiešiame lentelę. Reikalingos mėlynos spalvos (garsas U) ir raudonos spalvos (garsas A) kaladėlės, jos sudėliojamos į lentelę. Pedagogas skaičiuoja; kai pasakomas skaičius, ant kurio padėta mėlyna kaladėlė, vaikai taria U, kai raudona kaladėlė – taria A. Kartojame keletą kartų.

Nuimame kaladėles, išrenkamas vienas vaikas, jis šokinėja lentelės langeliais, o likę vaikai skaičiuoja.

Pakviečiame vaikus ant bet kurių skaičių padėti kaladėles. Sutariame, kad vienas vaikas šokinėja (ten, kur langelis tuščias, – abiem kojomis, o ten, kur langelyje yra kaladėlė, – viena koja), kiti vaikai taria sutartą skiemenį (pvz., „mo“, kai užsakoma šokti ant langelio su kaladėle; kai tuščias langelis – visi tyli).

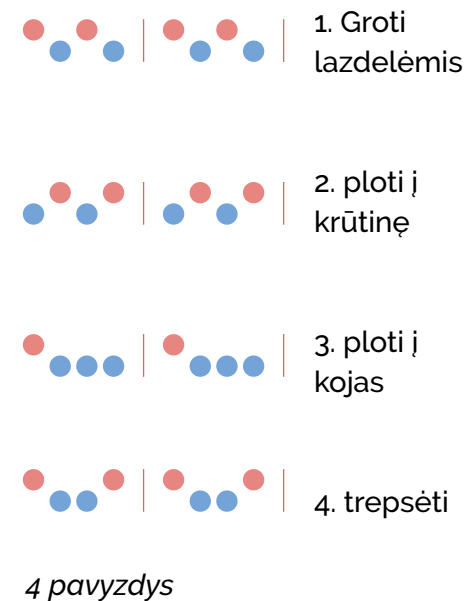
Kai vaikai *perpranta* šios muzikinės mašinos „darbą“ (tai gali būti po savaitės, dviejų ar dar ilgesnio laiko), pasiūlome kiekvienam užsipildyti savo asmeninę lentelę. Vaikas turi galimybę pasirinkti įvairius atlikimo būdus: groti instrumentu, kūnu, sakyti garsus, skiemenis ir pan.

Vaikai po vieną pristato savo mašinos garsus. Visi skaičiuoja, o solistas atlieka sukurta mašinos partiją.

Po pristatymo suburiame orkestrą. Pedagogas – dirigentas skaičiuoja, o vaikai visi kartu atlieka savo partijas.

Kai visi išmoksta tiksliai groti, galime įjungti ritmiškos muzikos foną.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Sukurkime ritmines partitūras dešinei ir kairei rankai (žr. 4 pavyzdį). Ant dešinės pririškime raudoną siūlą, o ant kairės – mėlyną. *Dešinė – raudona, kaip signalas „stop“.* *Kairė – mėlyna, kaip saulėtas dangus.* Žiūrėkime į spalvotą partitūrą ir muškime ritmą į stalą, kelius, grindis ir t. t. Galima nusidažyti šiomis spalvomis

lazdeles ir groti jomis. Raudona – dešinė, mėlyna – kairė.

- Ant grindų priklijuokime pėdutes. Dešinė – raudona, kairė – mėlyna. Gali būti tokia seka: dešinė, kairė, dešinė, kairė, dešinė, kairė ir abi (raudona ir mėlyna pėdutės sudėtos šalia viena kitos).

- Pažiūrėti vaizdo įrašą „Muzikinė mašina“ (žr. nuorodą), pasidalyti įspūdžiais ir pabandyti patiems kūno judesiais *sukurti* muzikinę mašiną.
- Partitūros, kurias galime sekti ir groti: www.youtube.com (*La mañana musicograma*, *Lectura rítmica Jazz Pizzicato* Leroy Anderson ir kt.).

Vaių sukurta „muzikinė mašina“

Muzika yra menas, tiksliai išdėstytas laike.

Muzikos elementai – ritmas ir tonas – yra tarsi sąmoningai skirti vaiko emocijoms, protui ir kūnui sužadinti. Muzika savo ritmu, garsais ir tonais sukuria ryšius, kurie lavina vaiko intelektą, todėl jis greičiau mokosi ir įgyja naujų įgūdžių. Muzika veikia ne tik protą ir pirmuosius kalbinius įgūdžius, bet ir pagerina fizinį vystymąsi.

Kūno perkusija – tai muzika, kuriama naudojant savo kūną; ji sujungia fizinę energiją, matematiką, reikalauja maksimalaus susikaupimo, atsakingumo, pasitikėjimo vienas kitu.

KĄ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas skiria ir pavadina profesijas? (10)
- Kaip samprotuoja apie gamybos pramonę, mašinas? (10)
- Ar skiria dešinę nuo kairės? (11)
- Ar atpažįsta ir atsimena sekas? (11)
- Ar pradeda ir pabaigia kartu su visais? (12)
- Ar supranta sąvoką „iš kairės į dešinę“? (11)
- Ar groja ritmiškai? (12)
- Ar noriai groja solo? (12)
- Ar seka dirigentą? (12)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

- Užduotis vaikams suteikia progą išplėsti savo ribas ir atskleisti galimybes. Vaikus, kurie neturi ritmo pojūčio, sugrupuokime veiklai su vaiku, kuris jaučia ritmą ir tiksliai atlieka užduotis.
- Kad praplėstume visų vaikų įgūdžius, su tais, kuriems sekasi sunkiau, padirbėkime individualiai.

NAUDINGOS NUORODOS

Kūno perkusijos pavyzdžiai

Kaip tai atlieka profesionalai:

The Percussion Show.

Grupė *Pacupra.*

Perkusija su vienkartiniais puodeliais.

Kūno perkusijos pradžiamokslis:

Let's Do It Club.

Bundesakademie.

Kūno perkusija. Apšilimas.

InRhythm.

Salvo Russo pamoka.

Pass The Sound pamoka.

Muzikinė mašina:

Wintergatan - Marble Machine (music instrument using 2000 marbles).

Koledžo studentų sukurta muzikinė mašina kūno judesiais: *The machine.*

Muzikos žemėlapiai:

La mañana musicograma.

Musichicos.

Aktyvūs muzikos klausymosi metodai:

Dž. Hovardas *Regtaimas.*

Ž. Ofenbachas *Kankanas.*

Animuota muzikinė partitūra:

A. Vivaldi *Pavasaris.*

Š. K. Sen Sansas *Dramblys.*

Toniniai varpeliai, vamzdžiai ir kiti perkusiniai instrumentai: www.gudragalvis.lt.

7

ŠOKYJE – PASAULIS

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA. 6 žingsnis: vis geriau suvokia, kas yra jo bendruomenė, Tėvynė. Gali pasakyti savo tautybę.

9. RAŠYTINĖ KALBA. 5 žingsnis. Skaitymas: domisi abėcėlės raidėmis, pastebi abėcėlių skirtumus.

12. MENINĖ RAIŠKA. 5 žingsnis. Šokis: šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS. 5 žingsnis: pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.

17. KŪRYBIŠKUMAS. 5 žingsnis: klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. 6 žingsnis: nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus erdvė

FORMA: kūrybinė
laboratorija;
tyrinėjimų stotelė

Krokuva, krakoviakas, *wycinanki*,
F. Šopenas, M. Kopernikas,
ekskursija, senamiestis, Lenkija,
pasaulis, Europa, šalis, sostinė,
valstybės simboliai, abėcėlė.

Lenkijos žemėlapių kopijos,
balto ir spalvoto popieriaus
lapai, piešimo priemonės,
žirkklės, lietuvių ir lenkų kalbų
abėcėlės.

- Ką reiškia „*krakoviakas*“?
- Kaip reikia šokti *krakoviaką*?
- Kur yra Lenkija ir Krokuva?
- Kas yra F. Šopenas?
- Kokie yra Lietuvos ir Lenkijos tarpusavio ryšiai?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Šokis krakoviakas, kurį vaikai mokosi šokti (žr. „Naudingas nuorodas“).

Animacinis filmukas lenkų kalba
(žr. nuorodą Nr. 1).

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Šokame krakoviaką. Pakviečiame vaikus padiskutuoti apie šokius: „*Kokių žinote šokių pavadinimų? Kokius šokius šokame? Kokie šokiai jums patinka? Kaip jūs manote, ką reiškia „krakoviakas“? Kada ir kur atsirado krakoviakas?*“

Išklausome diskusiją, nuomonės užrašome, trumpai papasakojame apie šoki krakoviaką, pasakome, iš kokio miesto jis kilo, bet valstybės pavadinimo neatskleidžiame.

Koks yra šios šalies pavadinimas? Kokiaje šalyje atsirado krakoviakas? Atsakymas – vaizdo filme (žr. nuorodą Nr. 1). Žiūrime filmuką lenkų kalba apie Lenkijos valstybės simbolius.

Pakviečiame vaikus padiskutuoti: „*Kokia kalba kalba berniukas? Ar supratome, ką pasakojo berniukas? Ar pastebėjome Lietuvos vėliavą? Apie kokius simbolius pasakojo berniukas? Kokia tai galėtų būti valstybė? Ar ji yra mūsų kaimynė?*“. Laukiame atsakymo – „Lenkija“.

Pakviečiame vaikus Europos žemėlapyje surasti Lenkiją (žr. „Naudingas nuorodas“).

Padalijame atspausdintus A3 formato Lenkijos žemėlapius (pateikiame įvairesnių Lenkijos žemėlapių pavyzdžių, kad vaikai galėtų pasirinkti, kurį nori analizuoti).

Leidžiame patiems vaikams tyrinėti žemėlapi, o atradimais ir pastebėjimais pasidalyti su draugais.

Pedagogas primena, kad Krakoviakas kilo Lenkijoje, Krokuvos mieste. Taigi pakviečiame vaikus žemėlapyje surasti Krokuvos miestą.

Atradimais pasidalijame. Ant turimų žemėlapių vaikai sutartiniu ženklu pažymi Krokuvos miestą.

Pažiūrime trumpą vaizdo filmą (žr. nuorodą Nr. 2). Po peržiūros pakviečiame vaikus ant vieno balto popieriaus lapo pavaizduoti Lenkijos vėliavą, o ant kito – nupiešti Lietuvos vėliavą. Diskutuojame apie spalvas, jų išdėstymą ir prasmę.

Kitą dieną, pašokę šokį Krakoviaką, pakviečiame vaikus palyginti lietuvių ir lenkų kalbų abėcėles. Pasiūlome abėcėles tyrinėti grupelėmis. Vaikai pasiskirsto į grupėles pagal vardo skiemenų skaičių. Grupelėje vaikai sutaria spalvą ir ją pažymi raides, kurių nėra lietuvių kalbos abėcėlėje, suskaičiuoja lietuvių ir lenkų kalbų abėcėlių raides, pedagogo padedami, skaičių užrašo.

Kitą dieną prieš šokį pasisveikiname lenkų kalba („laba diena“ – *dzien dobry*), išmokstame keletą lenkiškų žodžių, pavyzdžiui: *dobranoc* – „labas vakaras“, *do widzenia* – „viso gero“, *proszę* – „prašau“, *dziękuję bardzo* – „labai ačiū“.

Pasiūlome vaikams pažiūrėti vaizdo filmą, kaip krakoviaką šoka lenkų vaikai (žr. nuorodą Nr. 3), kaip šoka lietuviai (žr. nuorodą Nr. 4). Padiskutuojame, kurie krakoviako šokio žingsniai jiems labiausiai patiko. Pasiūlome jų pasimokyti.

Kartu su vaikais kuriame naują krakoviako choreografiją.

Per kitą susitikimą šokame tradicinį krakoviaką, kurį jau mokame. Pakartojame savo naujai susikurtą krakoviaką.

Pasiūlome vaikams susipažinti su lenkų tautodaile. Parodome keletą *wycinanki* stiliumi sukurtų darbų ir bandome kurti karpinius šiuo stiliumi patys.

Kitą dieną susitikę susipažįstame su Krokuva. Pedagogas paruošia nuotraukų arba parodo trumpą vaizdo filmą apie miestą (žr. nuorodą Nr. 5).

Parengiame medžiagą „Lietuviškoji Krokuva“ (žr. nuorodą Nr. 6). Šiame mieste gimė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos karalaitis Kazimieras, mieste yra paminklas Žalgirio mūšiui paminėti,

čia gyveno Nobelio premijos laureatas – rašytojas, kilęs iš Lietuvos, – Č. Milošas. Vavelio kalva – Lenkijos karalių karaliavimo vieta. Mieste veikia žinomas Jogailos universitetas, kuriame studijavo Mikalojus Kopernikas. Pakviečiame vaikus savo įspūdžius nupiešti. Vaikams piešiant klausomės F. Šopeno kūrinio (žr. nuorodą Nr. 7).

Ši meninė veikla padeda geriau pažinti Lietuvą, iš arčiau susipažinti su artimiausiomis kaimyninėmis šalimis. Ugdoma tarpkultūrinė kompetencija: susipažįstama su pagrindiniais kultūrų panašumais ir skirtumais; skatinama geriau pažinti ir suprasti savo ir kitos kultūros vertybes.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas žino savo tautybę? (5)
- Ar pažįsta abėcėlės raides? (9)
- Ar atsimena 5–6 natūralių šokio judesių seką? (12)
- Ar domisi naujais, nežinomais dalykais? (17)
- Ar pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas? (13)
- Ar klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus? (17)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Jei vaikui sunku įsiminti šokių judesių sekas, jam gali padėti su šokio judesiu susietas žodis (pvz., „patrepsėti“, kai dainuoja „*kampe šneka*“).

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Galime skaityti istorines knygas apie Žalgirio mūšį, piešti mūšio planus, organizuoti varžybas – kelių grupelių „mūšį“. Lenkijos žemėlapyje pažymėkime Žalgirio mūšio vietą.
- Galime kalbėti apie žodžius, prasidedančius raide K – *Krokuva*, *krakoviakas*, *Kopernikas*. Kas gi buvo Mikalojus Kopernikas, kuris gyveno ir dirbo Krokuvoje? Ką jis atrado? Žiūrime vaizdo filmą (žr. nuorodą Nr. 9), kalbamės apie kosmoso platybes, M. Koperniko paskelbtą heliocentrinę Saulės sistemos teoriją, pagal kurią Žemė sukasi aplink Saulę. Su vaikais galime tyrinėti kosmosą, kurti Saulės sistemos projektą.
- Per šokį mazurką galime pažinti ir kitą Lenkijos regioną. Tai nuostabus tūkstančio ežerų kraštas, plytintis prie Lietuvos sienos, – Mozūrija. Pažinkime Mozūrijos gamtos, technikos, architektūros stebuklus, klausykimės F. Šopeno mazurkų, žiūrėkime, kaip šokėjai šoka mazurkas, ir išsikepkime pyragą „Mazurka“.
- Atrandame Lenkiją, tyrinėdami verbų rišimo tradiciją. Susipažįstame su Vilniaus krašto verbų rišėjomis. Galima pasikviesti tautodailininkę Agatą Granicką (Vilnius), kuri veda verbų rišimo edukacines pamokėles.
- Susipažįstame su valstybėmis, kurios ribojasi su Lietuvos siena. Kurkime panašius projektus, per meną pažinkime šalį.

NAUDINGOS NUORODOS

1. Animacinis filmas vaikams apie Lenkijos simbolius
(IPNtv Kraków - Polskie Symbole Narodowe - Polak Mat):

2. Dainelė apie Lenkiją:

3. Įvairūs krakoviakai:

Noa-am
šokėjai.

L. Fabiszewskos
choreografija.

4. Krakoviakas Lietuvoje –
suvalkietiškas:

„Krakoviakas su
sparneliais“:

5. Vaizdo filmai apie Krokuvą:

apie miestą
(1:45).

apie miestą
(5:0).

6. Dr. K. Pacėlos straipsnis
apie lietuvišką Krokuvą:

7. F. Chopin - *Rondo à
la Krakowiak, op. 14:*

*Grand Fantasy on
Polish Airs, op. 13:*

8. Šokio improvizacijoms tinka lenkų fortepijono ansamblio „Marek &
Vacek“ kompozicija lenkų liaudies tema:

9. Vaizdo filmai vaikams apie Mikalojų Koperniką ir jo atradimus:

apie Mikalojų Koperniką
ir jo atradimus.

heliocentrinė Saulės
sistemos teorija.

BrainPOP.

KRAKOVIAKAS

Šo - kit, ber - nai, kra - ko - via - ka, te - gul mer - gos kam - pi šne - ka.

5
Pa - sto - vės, — pa - šne - kės ir mums nie - ko ne - ken - kės.

Punsko ir Seinų krašto dainos ir rateliai vaikams.

Punsko „Aušros“ leidykla, 1996 m.

Ratelį Punsko folklorinio ansamblio dalyviams parodė
Jonas Jakubauskas, gimęs 1908 m.

1. Pirma dalis. Polka

Poros susikabina kaip valsui ir sustoja pora už poros, sudarydamos ratą.

Dainuodamos „Šokit, bernai, krakoviaką, Tegul mergos kampi šneka“, poros šoka polką ratu dešinėn.

2. Antra dalis. Išsiskyrimas

„Pastovės, pašnekės, Ir mums nieko nekenkės“.

Poros paleidžia rankas ir sustoja dviem ratais. Šokėjai žengia po tris pristatomuosius žingsnius dešinėmis kojomis ir sustoję du kartus trepteli vietoje. Kartojant dar kartą, trimis pristatomaisiais žingsniais vėl paeinama dešinėn ir du kartus treptelima. Vėl šokama pirma dalis, tik jau su kitu partneriu. Šokama polka ir išsiskyrimas. Šokti galima ilgai, kol grįžta partneris. Vaikams nenusibosta, nes nuolat keičiasi šokių draugas.

Krakoviakas (lenk. *krakowiak* – „krokuvietis“) – tai lenkų liaudies šokis.

Muzikinis metras – 2/4, ritmas sinkopinis, tempas greitas. Būdinga ori laikysena, sudaužimas kulnėmis, sutrepsėjimai, sukimasis, apėjimai. Iš pradžių jį šoko vyrai, vėliau – poromis. Atsirado Krokuvos apylinkėse XVI a., nuo XVIII a. paplito visoje Lenkijoje, pradėtas šokti ir Lietuvoje. XIX a. – XX a. pradžioje kaip pramoginis šokis buvo šokamas ir kitose Europos šalyse. Krakoviako muziką savo kūryboje naudojo Frederikas Šopenas, Stanislovas Moniuška, Michailas Glinka ir kiti kompozitoriai.

LENKIJA

Lenkijos sostinė yra Varšuva.

Lenkijos vėliavos spalvos yra balta ir raudona.

Valstybinė kalba – lenkų kalba.

Lenkijoje gyvena apie 38 milijonus žmonių.

Lenkija yra Vidurio Europos valstybė.

Šalia Lenkijos yra šios šalys: Baltarusija, Čekija, Vokietija, Lietuva, Rusija, Slovakija ir Ukraina.

Lenkijos Nepriklausomybės diena –
lapkričio 11 d.

Garsūs Lenkijos žmonės:

kompozitorius Frederikas Šopenas (Frederic Chopin),
popiežius Jonas Paulius II, astronomas, matematikas
ir ekonomistas Mikalojus Kopernikas (Nicolaus
Copernicus).

Lenkų abėcėlę sudaro 32 raidės.

WYCINANKI STILIUS

„Wycinanki“ – lenkiškas popieriaus karpymo menas, jis išpopuliarėjo prieš du šimtus metų, kaip būdas papuošti savo būstą. Karpiniai buvo kuriami iš ryškiai dažyto popieriaus. Namų langus, medines sijas puošė stačiakampiai gėlių raštai, ryškūs gaidžiai, povai, žvaigždės. Karpiniais lenkai puošdavo namus per šventes, juos net dovanodavo. 2010 m. pasaulinėje parodoje Šanchajuje Lenkijos paviljonas buvo papuoštas „wycinanki“ dizainu.

8

DAINOJE – PASAULIS

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 6 žingsnis: pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (priedaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokių yra profesijų. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami anksčiau, kaip jie pasikeitė.

12. MENINĖ RAIŠKA. 4 žingsnis: žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus. 5 žingsnis: ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. 6 žingsnis: dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą.

15. TYRINĖJIMAS. 5 žingsnis: geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas, ir jo paskirties, domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip anksčiau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA: kūrybinė
laboratorija,
tyrinėjimų stotelė

Varpas, laikrodys, para, nakties ir dienos valandos, vienuolynas, vienuolis, bokštas, pasaulio žemėlapis, varpų muzika, karilionas.

Laikrodžiai, varpeliai, vaizdo ir garso aparatūra, kaladėlės, piešimo ir rašymo priemonės, popierius, molis, bokštų nuotraukos.

- Kiek valandų turi diena ir naktis?
- Kas yra para?
- Kodėl reikia tinkamai groti varpais?
- Kaip skamba įvairių dydžių varpai?
- Kaip sukonstruoti bokštą?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS (pasirenkame vieną)

- Prancūzų liaudies daina „Broli Žakai“;
- laikrodžiai, įvairių dydžių varpai, varpeliai.

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Dainuojame su vaikais prancūzų liaudies dainą (kanoną):

*Brolis Žakas, broli Žakai,
Nemiegok, nemiegok,
Skambina varpeliai, (2k.)
Din dan don. (2k.)*

Dainavimą pajvairiname varpeliais. Pasiūlome vaikams pagroti varpeliais dainelės pabaigoje, kartu su skiemenimis „din dan don“.

Dainuojame dainą, padainavę klausiamo: „Kas yra brolis Žakas? Kodėl jis turi keltis?“

Išklausome vaikų samprotavimus ir tuomet žiūrime šios dainos vaizdo įrašą prancūzų kalba (žr. „Naudingas nuorodas“).

Pažiūrėję aptariame, kad brolis Žakas yra vienuolis, jis dirba atsakingą darbą – skambindamas varpais praneša, kiek yra valandų.

Su vaikais aptariame, kodėl tai svarbu. Kalbame apie paros laiką, dienos ir nakties valandas. Tyrinėjame laikrodžius.

Dainuojame dainą „Brolis Žakas“. Po paskutinių dainos žodžių „din dan don“ skambiname varpeliu tiek kartų, kiek yra valandų.

Paklausime kurio nors grupės vaiko, kiek mums dabar reikia mušti valandų.

Vaikas atsako.

Pasipraktikuojame: skaičiuojame:
„Vienas – *din-dan*“ (dainuojame), „Du –
din-dan-din-dan“ ir t. t. Galima ne tik
dainuoti du garsus, bet ir linguoti kaip
varpas („din“ – ant vienos kojos, „dan“ –
ant kitos kojos).

Paklausiamo kito vaiko: „Kiek dabar
laikrodė muša valandų?“

Taip tęsiame žaidimą.

Pedagogas gyvai demonstruoja skirtingų
varpų skambėjimą. Aptariame varpų
garsą.

Pažiūrime ir pasiklausome įrašyto varpų
skambėjimo (žr. „Naudingas nuorodas“).

Aptariame varpų garsą, formą, dydį ir kt.

Dainuojame kanoną „*Brolis Žakai*“.

Pakviečiame vaikus padiskutuoti: „Kur kabinami varpai? Kas yra bokštai? Kur netoliese yra bokštas? Kodėl bokštuose kabinami varpai?“ ir pan.

Pakviečiame vaikus konstruoti bokštus paruoštoje erdvėje: ant kilimo – kaladėlės, ant vieno stalo – popierius ir piešimo, rašymo priemonės, ant kito stalo – plastilinas arba molis. Vaikai pasirenka kūrybinę erdvę.

Bokštus pristatome savo draugams.

Nepamirštame jamžinti vaikų sukurtų bokštų.

Darbus eksponuojame grupės ar kitoje erdvėje.

Hebrajiškai

*Achinu Jaacov, Achinu Jaacov
al tischean, al tischean
!: hapa-amon melzalzäl, :!
ding dang dong, ding dang dong.*

Vengriškai

*János bácsi, János bácsi
Keljen fel, keljen fel
!: Szólnak a harangok :!
Bim, bam, bom, bim, bam, bom.*

Prancūziškai

*Frère Jacques, Frère Jacques
Dormez-vous, dormez-vous?
!: Sonnez les matines, :!
Ding ding dong, ding ding dong.*

Indonezietišškai

*Bapak Jakob, Bapak Jakob,
Masih tidur? Masih tidur?
!: Dengar lonceng bunji :!
Bim, bam, bum, bim, bam, bum.*

Dainuojame dainą ne tik lietuviškai, bet ir prancūziškai, itališkai, angliškai ir kt. Pažindami šalies kalbą, susipažįstame ir su joje stovinčiais bokštais.

Susipažįstame su įdomiausiais, aukščiausiais pasaulio bokštais. Pedagogas parenka nuotraukų. Kartu su vaikais analizuojame įvairius bokštus, pavyzdžiui: Eifelio – Paryžiuje, Burj Khalifa (aukščiausias pasaulyje) – Dubajuje, pagodos – Indonezijoje.

Galima klausytis ne tik varpų, bet ir varpų skambesį primenančių instrumentų, pavyzdžiui, skambančių Tibeto puodų.

Kurkime muzikines varpų kompozicijas. Kūrybai panaudokime dviejų skirtingų dydžių korteles. Didelė – „don“, dvi mažos – „din-dan“. Leiskime vaikams korteles išdėlioti, kaip jie nori, ir atlikti kūrinėlį. Vėliau korteles galime paversti ketvirtinėmis ir aštuntinėmis natomis, jas užrašyti.

Suorganizuokime judriąsias estafetes su varpeliais, pavyzdžiui, pralįsti pro kliūtį nepaliekiant varpelio.

Galima skaityti V. Palčinskaitės knygą „Stebuklinga Mocarto fleita“.

Veikla padės vaikams muzikuojant, dainuojant atrasti pasaulio kalbas, žaismingai susipažinti su laiko sąvoka, pasaulio žemėlapiu, tyrinėti pasaulio šalių kultūros skirtumus, ieškoti panašios kultūros bruožų, kurti ir fantazuoti.

NAUDINGOS NUORODOS

Prancūzų liaudies daina „Broli Žakai“ (pranc. *Frère Jacques*):

Muzika pasiklausyti: Vilniaus karilionas, Giedriaus Kuprevičiaus kompozicijos varpams.

Muzika pajudėti: didelis varpas – S. Rachmaninoff. *Prelude op. 3 Nr. 2 c minor*:

Maži varpeliai – S. Rachmaninoff. *The Bells op 35 – 1. Allegro ma non tanto*:

Vaizdo filmas apie žymiausius pasaulio bokštus: Big Beną, Paryžiaus Dievo Motinos katedros bokštą, Pizos bokštą.

Vaizdo filmas apie pagodas – daugiaaukščio bokšto formos budistų statinius. Pagodos sutinkamos Kinijoje, Nepale ir Japonijoje.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas skiria savo ir kitos šalies pavadinimus, žino savo šalies sostinę? (10)
- Ar samprotauja apie daiktų gamybą? (10)
- Ar domisi daiktų ir žmonijos istorija? (10)
- Ar suvokia paros laiką? (15)
- Ar noriai dainuoja kitų tautų dainas? (12)
- Ar ritmiškai groja instrumentu? (12)
- Ar dainuoja kanonu, įsiklausydamas į draugų dainavimą? (12)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Vaikas gali jautriai reaguoti į varpų muziką, nes tai – neįprasta ir jam nepažįstama muzika. Reikėtų iš anksto perspėti, paaiškinti, leisti daugiau kartų pasiklausyti varpų muzikos pavyzdžių, papasakoti apie varpus.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Kai vaikai išmoksta dainelę, gali ją dainuoti kanonu. Kanonas – polifoninės muzikos forma, grindžiama tikslia imitacija – pradedančiojo balso melodiją kartoja kiti balsai (2, 3 ar daugiau), įsijungdami dažniausiai vienas po kito.
- Galima klausytis ne tik varpų, bet ir varpų skambesį primenančių instrumentų, pavyzdžiui, skambančių Tibeto puodų.
- Kurkime muzikines varpų kompozicijas. Kūrybai panaudokime dviejų skirtingų dydžių korteles. Didelė – „don“, dvi mažos – „din–dan“. Leiskime vaikams korteles išdėlioti, kaip jie nori, ir atlikti kūrinėlį. Vėliau korteles galime paversti ketvirtinėmis ir aštuntinėmis natomis, jas užrašyti.
- Suorganizuokime judriąsias estafetes su varpeliais, pavyzdžiui, pralįsti pro kliūtį nepaliečiant varpelio.
- Galima skaityti V. Palčinskaitės knygą „Stebuklinga Mocarto fleita“.

9

TEN GYVENO PIRMIEJI ŽMONĖS

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA. 6 žingsnis: apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas ir priežastis.

8. SAKYBINĖ KALBA. 6 žingsnis: pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnes darybos žodžius; atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus.

12. MENINĖ RAIŠKA. 4 žingsnis. Šokis: žaidžia vaizduojamuosius (pavyzdžiui, gyvūnų), šokamuosius žaidimus. 5 žingsnis. Muzika: ritiniais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. 6 žingsnis. Vizualinė raiška: skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS. 5 žingsnis: mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų vaikų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais; pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus).

15. TYRINĖJIMAS. 6 žingsnis: domisi, kaip gyvena žmonės kitose šalyse.

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA: tyrinėjimų
stotelė; kūrybinė
laboratorija

Afrikos gyvūnai, būgnas, kaukė, kiškis, vanagas (*kroma*) melodiniai instrumentai, perkusiniai instrumentai, *kalimba*, *džembė*, raštai, *kokoleoko* (gaidys), gentis, stebukladarys, joga.

Piešimo priemonės, popieriaus lapai (A3 formato), žemėlapiai, buities daiktai, akmenukai, smėlis, žalumynai, įvairių spalvų siūlai, juostelės, kartonas, molis.

- Kur yra Afrika?
- Kokiuose namuose gyvena Afrikos žmonės?
- Kokiais muzikos instrumentais grojama Afrikoje?
- Ką reiškia afrikietiškos kaukės?
- Kokią kaukę aš pasigaminsiu?
- Kokių gyvūnų yra Afrikoje?
- Kokios spalvos ir raštai būdingi Afrikoje gyvenančių žmonių drabužiams ir papuošalams?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Kaukė, skulptūrelė ar muzikos instrumentai, kilę iš Afrikos, arba nuotraukos su Afrikos čiabuviais, vaizdais.

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Skaitome Afrikos liaudies pasaką „Abiyoyo“.

PIETŲ AFRIKOS PASAKA ABIYOYO

Vertė Ona Žeimytė

Aš nesakau, kad viskas, ką pasakoju, yra tiesa. Tačiau štai, kaip skamba mano istorija:

Senų senovėje žmonių gentis gyveno mažame kaimelyje už kalnų. Kaimo viduryje buvo didžiulė aikštė. Toje aikštėje vištos ieškodavo grūdų, vaikai žaidavo savo žaidimus, moterys eidavo kartu pasisemti vandens ir vyrai, sugrįžę iš medžioklės, susitikdavo pasimėgauti vakaru. Visi sutarė, kad aikštė buvo svarbiausia bei gražiausia vieta visame kaime.

Anapus kalnų tyvuliavo ežeras, tačiau kaimo žmonės vengė artintis prie jo. Jie bijojosi tos vietos, kadangi ežero dugne miegojo siaubingai didelis bei pavojingas milžinas, kurio vardas buvo Abiyoyo. Kartą per metus, kai ilgą laiką nebūdavo lietaus, vanduo ežere taip nusekdavo, jog Abiyoyo pabusdavo iš savo gilaus miego ir išlipdavo iš ežero. Jis būdavo alkanas kaip vilkas bei siaubingai blogai nusiteikęs. Griausmingai žingsniuodamas jis pereidavo kalnus bei pasiekdavo mažąjį kaimelį. Ten Abiyoyo čiupdavo vištas, avis, kiaules ir viską, kas nespėdavo pabėgti, suėsdavo. Kai žmonės išgirdavo ateinantį Abiyoyo, jie išsibėgiodavo į visas puses ir taip

gerai pasislėpdavo, kad šis negalėdavo jų surasti. Tik tuomet, kai Abiyoyo pagaliau pasisotindavo ir vėl atsiguldavo į ežerą miegoti, drįsdavo jie sugrįžti į kaimą.

Kaime gyveno mažas berniukas Thabo su savo tėvu Matabo, kuris buvo burtininkas. Matabo dažnai keliaudavo, kad kituose kaimuose savo burtais galėtų padėti žmonėms. Tuo metu Thabo gyvendavo vienas savo trobelėje ir visi rūpindavosi juo, kol tėvas sugrįždavo. Thabo turėjo ypatingą talentą: jis galėjo nuostabiai dainuoti. Kai jis užtraukdavo dainą, visi kaimo vaikai subėgdavo jo pasiklausyti, suaugusieji nutraukdavo darbus ir net paukščiai medžiuose nutilę klausydavosi užburiančių garsų.

Vieną dieną, kai jau seniai buvo neliję, staiga sudrebėjo žemė. Tai buvo Abiyoyo, kuris vėl pakilo iš ežero ir griausmingais žingsniais artinosi prie kaimelio. Gyvūnai susijaudinę blaškėsi, vištos, avys ir ožkos bėgiojo kaip išprotėjusios. Visi kaimo gyventojai pabėgo iš savo namų, kad pasislėptų. Visi, išskyrus vieną – Thabo. Thabo buvo smalsus, jis troško bent kartą išvysti, kaip atrodo milžinas. Jis buvo girdėjęs, kad šis didesnis už aukščiausią medį, turi susivėlusius plaukus, karpą ant nosies, laukinio žvėries nagus bei siaubingą smarvę iš burnos. Tik kartą norėjo Thabo

užmesti į jį akį, prieš pasislėpdamas kaip kiti. Jo tėvas buvo išvykęs iš kaimo ir todėl niekas nepastebėjo, kad Thabo pasiliko ir pasislėpė už aikštės namų. Tuomet į kaimą sunkiai trypdamas įžirgliojo Abiyoyo. Godžiai žvalgėsi jo akys, ieškomamos kažko, ką jis būtų galėjęs suėsti. Su kiekvienu Abiyoyo žingsniu drebėjo žemė ir viskas, kas pasitaikydavo jam po kojomis, būdavo sumalta į miltus. Jis buvo dar bjauresnis ir baisesnis nei Thabo įsivaizdavo. Tačiau, matydamas jį taip trypiantį kaimą, Thabo staiga pajuto, jog privalo uždainuoti. Iš pradžių drebančiomis, baimingomis natomis, tada šiek tiek garsiau ir galiausiai iš visų jėgų dainavo jis savo nuostabiuoju balsu dainą, kuri būtent tą akimirką gimė

jo galvoje. Toje dainoje buvo tik vienas žodis: Abiyoyo. Ir, kol Thabo vis dainavo ir negalėjo nustoti dainuoti, išgirdo milžinas šią nuostabiai gražią dainą. Iš pradžių jis sutrikęs sukosi ratais, ieškodamas, iš kur sklinda muzika, po to pasitrynė savo plėšriais pirštais akis ir taip garsiai nusižiovavo, kad supuvęs kvapas iš jo burnos viena banga privertė visus arti buvusius augalus nuvysti: UAHHHHH! Keisti ir stebuklingi Thabo dainos garsai staiga privertė jį pasijusti labai pavargusį. Tokį pavargusį, kad jis net pamiršo savo alkį, svirduliuodamas paėjo porą žingsnių į priekį ir galiausiai suklupo ant kelių. Pačioje didžiosios kaimo aikštės viduryje, kur suglumusios vištos vis dar bėgiojo kaip išprotėjusios, atsigulė

gremėzdiškasis milžinas, užmerkė godžiąsias akis – ir paprasčiausiai užmigo! CHRRRRPFFF! Thabo apstulbęs stebėjo savo dainos poveikį ir, jo padrasintas, dainavo vis garsiau ir drąsiai artinosi prie miegančio milžino.

Kiti kaimo gyventojai dabar taip pat išgirdo Thabo dainą ir vienas po kito drįso sugrįžti į kaimą. Jie prisijungė prie dainos, kuri buvo įveikusi milžiną ir išvilijusi visus kitus gyventojus iš jų slėptuvių. Tą akimirką Thabo tėvas Matabo sugrįžo namo. Didysis burtininkas metė žvilgsnį į miegantį milžiną, išsitraukė savo burtų lazdelę, sumurmėjo keletą keistų užkeikimų (...) – ir milžinas ėmė keistis. Jo oda papilkėjo, kūnas atšalo, drabužių raukšlės išsilygino ir po kelių akimirkų jis tapo nebeatpažįstamas. Aikštės viduryje gulėjo milžiniška pilka uola.

Taip buvo išlaisvintas kaimas nuo piktojo milžino Abiyoyo. Thabo ir jo tėvas Matabo buvo dienos didvyriai. Visas kaimas šventė ir šoko aikštėje aplink didžiąją pilkąją uolą iki pat nakties. Nuo tol kiekvienais metais tuo pačiu metu kaime švenčiama didelė šventė, kurios metu žmonės persirengia kaukėmis ir vaidina Abiyoyo bei jo nugalėtojų istoriją, dainuoja ir švenčia iki pat nakties.

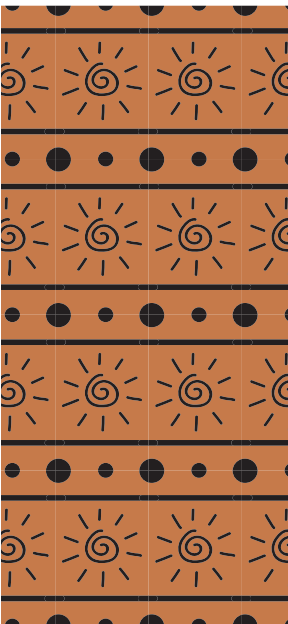
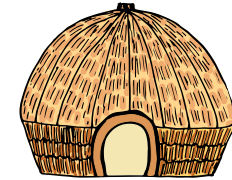
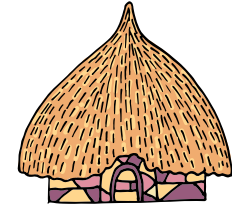
Tai yra šios istorijos pabaiga.

AFRIKOS KAIMAS

Pažiūrėję filmuką (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 1) susipažįstame su Afrikoje gyvenančių žmonių buitimi. Pedagogas parenka vieną iš šių veiklų:

1. piešti kaimo gyvenvietės žemėlapij;
2. piešti geologinį žemėlapij;
3. iš molio lipdyti tipišką afrikiečio namelį;
4. piešti afrikiečio namelį arba gyvenvietę.

AFRIKOS RAŠTAI

Pažiūrėjus filmuką (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 2) aptarti matytus drabužių raštus, papuošalus ir kt. Aptarti Afrikoje gyvenančių gyvūnų kailio raštus. Pedagogas vaikams pasiūlo vieną iš veiklų:

1. ant lapų piešti matytus ir aptartus raštus; vaikų darbus klijuoti ant Afrikos žemyno žemėlapijo kontūrų, perpieštų ant didelio formato lapo;
2. taikant matytus ir aptartus raštus, įvairiomis technikomis kurti papuošalus;
3. iš turimų spalvoto popieriaus likučių kurti Afrikos raštų paveikslus.

AFRIKOS KAUKĖS

Kiekviena kaukė pristato žmogų tam tikru aspektu. Be to, kaukė padėdavo žmogui susitapatinti su pasirinktu gyvūnu, šešėliais, dvasiomis arba protėviais, gamtos reiškiniais ar stichijomis (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 3).

Užduotis – kuriame įvairaus dydžio kaukes iš popieriaus, kartono, spalvoto popieriaus, įvairių siūlų ir juostelių.

Atkreipiame dėmesį, kad Afrikos kaukės yra įvairių formų ir ryškių spalvų; būdinga turėti didelę nosį ir burną.

AFRIKOS VAIKŲ DAINOS

Pasakos herojus Thabo, kaip ir visi Afrikos žmonės, mėgsta dainuoti. Afrikos folkloras pasižymi vaikiškų dainų gausa ir įvairove.

Lopšinė „Abiyoyo“ .

Daina „Kokoleoko“.

Daina „Sansa kroma“.

Daina „Che che kule“.

Daina „Funga Alafia“.

ABIYOYO

Lopšinė „Abiyoyo“. Amerikietis Pete'as Seegeris – muzikantas, folkloristas – remdamasis Afrikos pasaka, sukūrė istoriją apie berniuką, grojusį ukulele ir nugalėjusį milžiną. Ši istorija labai išpopuliarėjo Amerikoje.

Lopšinė „Abiyoyo“ yra pagrindinė pasakos daina, siūlome jos pasiklausyti ir kartu padainuoti. Galima dainuoti vaikštant, atsigulus, atsisėdus ir pan. Šios dainos siūlome klausytis kaip tarpų skaitant pasaką.

KOKOLEOKO

Daina „Kokoleoko“ (liet. – „Gaidys“) – smagi daina, kuriai galima pritarti, grojant įvairiais buities daiktais, ritminiais muzikos instrumentais, ploti rankomis (žr. „Naudingas nuorodas“).

Dainos žodžiai:

*Kokoleoko mama, (liet. „Gaidys mama“)
Kokoleoko,
Kokoleoko mama,
Koleoko!*

*Aba mama, (liet. „Ačiū, mama“)
Aba,
Aba mama,
Kokoleoko.*

A - bi - yo - yo, a - bi - yo - yo, A bi - yo - yo, a - bi - yo - yo, A - bi
5
yo - yo, bi yo - yo, bi yo - yo. A - bi - yo yo, bi yo - yo, bi yo yo.

SANSA KROMA

Daina „Sansa kroma“ (liet. „Vanagas, norintis pagrobtį viščiuką“). Iš Ganos kilusioje dainoje pasakojama apie pavojus, apie tai, kaip svarbu išsaugoti viščiukus, kalbama apie tuos, kurie nieko neveikia, o grobia. *Sansa kroma* – taip sakoma Afrikoje apie tuos, kurie nieko nedirba.

Dainuojame dainą ir mokomės žaisti tradicinį Afrikos vaikų žaidimą. Susėdame ratu, kiekvienas vaikas turi po akmenuką. Akmenukas padėtas ant grindų. Sakydami „imu“, vaikai akmenuką ima dešine ranka, sakydami „duodu“ – duoda akmenuką draugui į dešinę ranką. Lėtai kartojamas tas pats judesys, kol grįžta vaiko akmenukas. Kai vaikai išmoksta, galima daryti variacijas: imu–duodu–suploju.

Visi susėdame ratu. Kiekvienas turime po akmenuką. Dainuodami dukart trinktelime akmenuku į grindis priešais save ir tada perduodame akmenuką į dešinę. Kartojame veiksmus, kol grįžta savas akmenukas.

San - sa kro - ma Ne na woo aw che che kok - o - ma

3
San - sa kro - ma Ne na woo aw che che kok - o - ma

*Sansa Kroma,
Ne na wuo,
kye kye nkokmba,
se nnk ye edwuma.*

*Ne na wuo,
kye kye nkokmba,
e kyin kyin, e kyin kyin, e kyin kyin,
se nnk ye edwuma.*

*Ne na wuo ooo,
Ne gya wuo ooo,
Sansa Kroma,
Ne na wuo,
kye kye nkokmba.*

Žaidimas su akmenukais moko tikslumo, atsargumo, budrumo. Rekomenduojame šį žaidimą žaisti dažnai, tarsi treniruotis, kad susiformuotų įgūdžiai.

KYE KYE KULE

Tai – responsorinis dainavimas, kai vedantysis užtraukia dainą, o kiti jam atsako. Daina kilusi iš Ganos, paplitusi visoje Afrikoje. Ji dažnai siejama su bendruomenės, genties apeigomis – vadas pradeda, kiti atkartoja (ar tęsia); kartojami vado žodžiai ir veiksmai:

1. Vadovas: *Kye kye kule* (tarti: *čei čei kule*) – 2 kartus paliečia galvą.
Grupė: *Kye kye kule (čei čei kule)* – 2 kartus paliečia galvą.

2. Vadovas: *Kye kye Kofi sa* (*čei čei kofisa*) – 2 kartus paliečia pečius.
Grupė: *Kye kye Kofi sa* – 2 kartus paliečia pečius.

3. Vadovas: *Kofi sa langa (kofisa langa)* – 2 kartus paliečia klubus.

Grupė: *Kofi sa langa* – 2 kartus paliečia klubus.

4. Vadovas: *Kaka shi langa (kaka ši langa)* – 2 kartus paliečia kelius.

Grupė: *Kaka shi langa* – 2 kartus paliečia kelius.

5. Vadovas: *Kum Aden Nde (kum Adende)* – kai sakoma „kum“ – liečiamos pėdos, „adende“ – liečiami keliai.

Grupė: *Kum Adende* – kai sakoma „kum“ – liečiamos pėdos, „adende“ – liečiami keliai.

6. Vadovas ir grupė:

Kum Adende

Kum Adende, hey! – visi kartu, tardami skiemenį „ei“, kelia rankas į orą ir pašoka.

Tai garsažodžių, neturinčių reikšmės, daina. Mokyklose vaikai šią dainą atlieka artikuliaciniam aparatui, tikslesnei tarčiai lavinti, ritmo pojūčiui ugdyti. Frazė *che che kule* yra skirta atkreipti kitų dėmesį; *adende* reiškia „aukštyn–žemyn“.

Kye kye ku - le Kye kye ku - le Kye kye Ko - fi - sa Kye kye Ko - fi - sa Ko - fi sa lan - ga

6
Ko - fi sa lan - ga Ka - ka shi lan - ga Ka - ka shi lan - ga Kum a - den - de

10
Kum a - den - de Kum a - den de Kum a - den - de hey!

FUNGA ALAFIA

Daina „Funga alaphia“ (tradicinis pasisveikinimo šokis).

Sustojame ratu ir plojame: plojame priešais save ir sakome: „Ploju aš“, plojame viena ranka su draugu iš dešinės, kita – su draugu iš kairės ir sakome: „Ploju su draugu“.

Dainuojame:

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Aš sveikinu Jus savo akimis, (delnais uždengiame akis, tada išskleidžiame rankas ir rodome į kitus žmones)

Aš sveikinu Jus savo ausimis,

Aš sveikinu savo burna,

Aš sveikinu savo širdimi,

Sveiki atvykę!

Išsikratome visus peilius! (Vaizduojame, kad išimame iš rankovių.)

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Fanga alafia, ah-shay ah-shay.

Alafija reiškia „sveiki“, „gera sveikata“,

„ramybė“. *Ah-shay* reiškia „pelenai“.

Afrikiečiai tiki, kad pelenai yra Kūrėjo jėga, sujungianti gyvuosius ir mirusiuosius.

AFRIKOS INSTRUMENTAI

Būgnas ir būgnininkas yra labai svarbūs visame Afrikos žemyne. Būgnininkai yra gerbiami gentyje. Afrikoje yra apie 2 000 kalbų, viena iš jų – būgnų kalba. Būgnai atlieka įvairias funkcijas, tiek socialines, tiek ritualines. Muzikos instrumentus gaminasi patys žmonės.

Grojama bosiniais būgnais *dunun*, būgnais *džembe*, taip pat *udu* – moliniais ąsočiais, *kirin* – mediniais išskobtais rąsteliais, *yabara* – džiovintais moliūgais, apipintais riešutais, *filendunun* – vandens būgnais, *balafu*, *kora* – afrikietiška arfa, *kalimba* – vadinamuoju afrikietišku pianinu – ir nesuskaičiuojama daugybė smulkių perkusinių instrumentų (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 9).

Užduotis: vaikams pasiūlome patiems pasigaminti muzikos instrumentus iš gamtos medžiagų ir antrinių žaliavų (į šį projektą galima įtraukti ir kitus šeimos narius, tiek gaminant instrumentus, tiek grojant su jais).

Papildomai edukacijai galime pasikviesti muzikantus, organizuojančius muzikos pamokėles su Afrikos instrumentais.

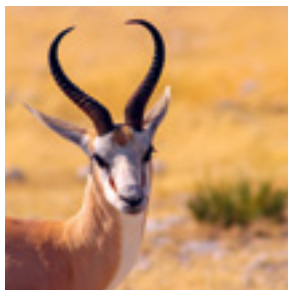
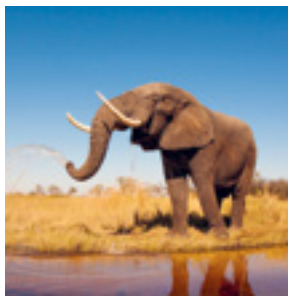

AFRIKOS GYVŪNAI

Ar žinai, kad Afrikoje taip pat gyvena kiškiai (Afrikos savaninis kiškis), naktimis skraido pelėdos (baltaveidė Šiaurės Afrikos pelėda), o dienomis – vanagai gauda viščiukus.

Užduotys:

- aptariame Lietuvos ir Afrikos gyvūnus;
- sukuriame Afrikos gyvūnų gyvenamųjų vietų erdvę: ant stalo (šviesos stalo, plastikinės dėžės) paberiamo smėlio, akmenukų, žalumynų, vandens ir kt., pridėdami gyvūnų skulptūrėlių;
- ant naminio plastilino dedame gyvūnėlių skulptūrų pėdų antspaudus, vėliau bandome surasti antspaudų „savininkus“;
- pažįstame gyvūnus, užsiimdami fizine veikla: joga ir gyvūnai; gyvūnų judesiai atkartojami šokant (kartu su vaikais žiūrime vaizdo filmą, kaip juda gyvūnai (galima rasti www.youtube.com), aptariame tipinius judesius ir bandome juos atkartoti, sukurti šokį).

liūtas

kupranugaris

dramblys

kobra

PASAKA „ABIYOYO“ PADEDA PAŽINTI NE TIK AFRIKĄ

Perskaityta istorija „Abiyoyo“ padeda užmegzti ryšius: suprasti save, savo jausmus. Galime analizuoti esminius gėrio ir blogio klausimus: *kas yra gera? Kas yra bloga? Kokios draugo savybės erzina? Už ką esate dėkingi draugui?*

Galime kalbėti apie pagrindines emocijas, vieną iš jų – baimę. Perskaitytą Pietų Afrikos pasaką, galime diskutuoti: *ar ko nors bijome? Ko aš anksčiau bijojau? Ko dabar bijau? Ką žmonės daro, kad įveiktų baimę?*

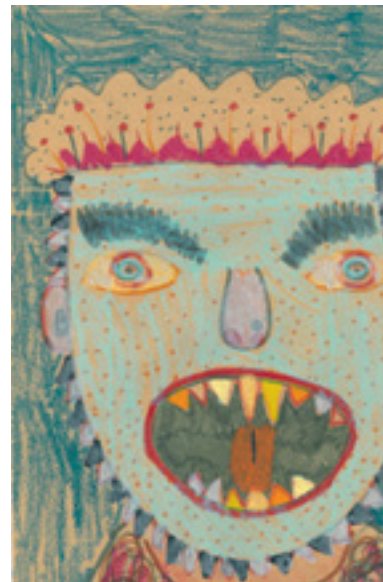
Pasakos tekstas atkreipia dėmesį į baimes, primena, kad mes visi jų turime, parodo, kaip pagrindinis veikėjas įveikia baimę.

Užduotys:

- pasiūlykime vaikams sugalvoti *linksmą* baimės vardą (tam, kad baimė atrodytų mažiau baugi). Pakvieskime nupiešti baimę ir sugalvoti planą, kaip ją įveikti;
- pasigaminkime kaukę, vaizduojančią pykčio ir baimės emocijas;
- padiskutuokime su vaikais apie stebuklus. *Ar paprasti žmonės gali daryti stebuklus? Kas yra burtininkas? Ar būna gerų stebuklų? O blogų? Ar mes galime būti stebukladariais, kai kovojame su savo baimėmis?*

Emilija, 6 m.

Birutė, 6 m.

Robertas, 6 m.

Radvilė, 6 m.

Jonas, 5 m.

Ona, 5 m.

Ši veikla supažindins vaikus su pasaulio tautomis, jų muzika, žaidimais, menu, folkloru. Veiklos skatina vaikų pastabumą, fantazijos vystymąsi, lavina muzikinį skonį, supažindina su perkusiniais instrumentais, ugdo ritmo pojūtį.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas geba apibūdinti savo ir pasakos „Abiyoyo“ veikėjo jausmus ir juos sukėlusias situacijas? (3)
- Ar pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės darybos žodžius? (8)
- Ar geba atpasakoti išgirstą istoriją? (8)
- Ar ritmiškai groja? (12)
- Ar tyrinėja muzikos instrumentus? (12)
- Ar pastebi kitos tautos meninės kūrybos proceso ypatumus (raštus, spalvas ir kt.)? (15)
- Ar domisi, kaip žmonės gyvena kitose šalyse? (15)
- Ar mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla? (13)
- Ar grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais? (13)
- Ar pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus? (13)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Įprastai berniukams labiau patinka groti nei dainuoti, todėl galima paminėti, jog Afrikos kultūrai būdinga, kad vyrai groja muzikos instrumentais, o moterys – dainuoja.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Galime „keliauti“ į kitus žemynus (žr. veiklą „Tolimiausias žemynas“).
- Plėtoti temą apie rases, apie pirmąjį žmogų.
- Plėtoti temą apie gyvūnus (žr. knygelę „Žalioji pieštukas“).

NAUDINGOS NUORODOS, SUSIJUSIOS SU VEIKLOMIS:

Nr. 1. Vaizdo filmas apie Afrikos kaimą, ritmą aplink mus:

Nr. 2. Muzikiniai animaciniai klipai, kuriuose atsispindi Afrikos raštai, gyvūnai, gyvenimas:

„Lopšinė“
(*Lullaby*):

„Mama
wele“:

„Yem-
bélé“:

„Makun“:

Daina „Ayo!
Ayo!“ – ploji-
mo žaidimas“:

Dainų rinktinė
su Afrikos
gyvūnais:

Afrikos vaikų
žaidimų
rinktinė:

Nr. 3. Afrikos kaukės:

Filmas apie Afrikos
kaukes:

Šokis su kauke
(*Danse de Zauli, Côte d'Ivoire*):

Nr. 4. Lopšinė „Abiyoyo“.

Melodija:

„Abiyoyo“ lopšinė
violončele:

Merginų choras
dainuoja kanonu:

„Abiyoyo“ istorija ir daina, pasakoja
knygos autorius Pete'as Seegeris:

Nr. 5. Daina „Kokoleoko“:

Pedagogas
su mokiniu:

Pedagogas
su mokine:

Dainuoja
vaikai:

Nr. 6. „Sansa kroma“:

Choras
„Zimbe“:

Muzikinis animacinis
klipas:

Vaikai rodo
žaidimą:

Daina su vaizdo filmu
iš Afrikos gyvenimo:

Nr. 7. „Kye kye kule“:

Dainavimas ir žodžiai: Dainavimas su judesiais:

Nr. 8. „Funga alafia“:

Žodžiai ir melodija: Dainininkė Nana Malaya: Mokytojas Jos Wuytack: Dainavimas su judesiais: Dainuojama ir šokama:

Nr. 9. Afrikos muzikos instrumentai:

Balafonas.

BaraGnouma: *Djarabikan:* *Mbira:* *Kalimba:* *Donno:* *Kora:* *Sona Jobarteh:* *Bannaya:*

NAUDINGOS NUORODOS

Diskusijos kortelės anglų kalba, galima taikyti perskaičius istoriją apie „Abiyoyo“: Pasaulio žaidimai: Afrikos šokių pradžiamokslis, 1 pamoka: 2 pamoka: 3 pamoka:

Galime pasiklausyti žinomos Afrikos atlikėjos Zenzile Miriam Makeba: Dr. E. Veličkos parengtos skaidrės apie Afrikos muziką:

Knyga apie Afriką: Gabrielė Štaraitė. *Apie Afrikos žmones ir žvėris.* BALTO leidybos namai, 2019.

10

TOLIMIAUSIAS ŽEMYNAS

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS. 5 žingsnis: sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. 6 žingsnis: rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius.

9. RAŠY TINĖ KALBA. 6 žingsnis: kopijuoja aplinkoje matomus simbolius. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją.

12. MENINĖ RAIŠKA. 4 žingsnis. Šokis: žaidžia vaizduojamuosius (pavyzdžiui, gyvūnų), šokamuosius žaidimus. 5 žingsnis. Muzika: ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. 6 žingsnis. Vizualinė raiška: skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas.

15. TYRINĖJIMAS. 6 žingsnis: domisi, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA: tyrinėjimų
stotelė; kūrybinė
laboratorija

Australija, sterbliniai
gyvūnai, *didžeridu*,
trimitas, uola, vaivorykštė,
simbolis, aborigenai.

Piešimo priemonės, popieriaus lapai,
akmenukai, medinės lazdelės, akriliniai
dažai, kartoninės tūtos, ausų krapštukai,
pagaliukai, kepimo popierius, pastelė.

- Kur yra Australija?
- Kokių gyvūnų yra Australijoje?
- Kas yra aborigenai?
- Kokiais muzikos instrumentais jie groja?
- Kas yra vaivorykštė?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Pasakojimas iš A. A. Milne knygos
„Mikė Pūkuotukas“ (7 skyrius)
(Vaga, 1984).

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Perskaitome ištrauką iš Milne knygos „Mike Pūkuotukas“ (68–69 psl.) ir pradėdame ieškoti atsakymo į klausimą, iš kur atvyko kengūra (t. y. kur kengūros gyvena)? Kodėl savo šeimą ji nešiojasi sterblėje (kišenėje)? Ieškome atsakymų ir į kitus klausimus, skatinančius plačiau susipažinti su Australija.

Siūlome pirma susipažinti su Australijos gyvūnais, tuomet keliauti prie spalvų, o dar vėliau susipažinti su Australijos gyventojais – aborigenais – ir jų menu.

AUSTRALIJOS GYVŪNAI IR PAUKŠČIAI

Australijoje yra gyvūnų, gyvenančių tik šiame žemyne, kaip antai: echidnos, emu, kengūros, koalos, kvokos, kukabaros, Australijos pelikanai, ančiasnapiai, geltonieji skiauterėtieji kakadu, Tasmanijos velniai, mažosios Australijos kengūros, vombatai ir Australijos laukiniai šunys – dingai.

Australijos aborigenai žodį „koala“ varto-davo tada, kai nenorėdavo gerti vandens iš įprastinių žmonių indų. Čiabuvių kalba šis žodis reiškia „negeriantis“. Koalos beveik visą savo gyvenimą praleidžia eukaliptų medžiuose, maitinasi naktimis, didžiąją laiko dalį prasnaužia įsispraudusios eukaliptų medžių išsišakojimuose. Kartais koalos nulipa žemyn, kad pereitų į kitą medį arba paėstų dirvožemio, žievės ir žvyro (koaloms to reikia virškinimui palengvinti).

Užduotis: papasakoti apie koalas ir išmokti eilėraščių: „*Koala aš, koala tu, / Sėdime eukalipse abu kartu, / Aš ir tu, aš ir tu*“. Eilėraščių kartojame keletą kartų, kas kartą veiksmą medyje keičiame (*miegame, valgome eukalipse ir pan.*).

Kengūrų yra 57 rūšys: jos skiriasi gyvenimo būdu ir dydžiu. Paprastai kengūros yra aktyvesnės naktį, o dieną dažniausiai slepiasi medžių ir krūmų pavėsyje. Stovinčios kengūros aukštis gali siekti suaugusio žmogaus ūgį. Kengūros minta augalais, žole ir krūmų šakelėmis, vabzdžiais. Jauniklį kengūros sterblėje nešiojasi apie 40 savaitių.

Užduotis: pasiūlome žaisti „*Kengūrą*“ pagal kompozitoriaus Š. K. Sen-Sanso kūrinio „Žvėrių karnavalas“ pjesę „Kengūra“ (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 1). Klausytis muzikos, taikant aktyvųjį muzikavimo metodą (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 2), šokinėti kaip kengūrai (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 3) ir piešti kengūros judėjimą (pavyzdys nuotraukoje).

Kukabara visame pasaulyje garsėja savo neįprastu čiulbėjimu, primenančiu garsų žmogaus juoką (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 4). Užduotis: dainuoti kukabaros dainelę (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 5).

ABORIGENŲ SIMBOLIAI

Tai simbolių, kuriuos aborigenai piešdavo ant savo kūno, o per apeigas – ant žemės, menas. Aborigenų simbolių yra itin daug ir jie yra labai skirtingi, nes kiekviena gentis turėjo savo simbolius. Kūno menas – seniausia aborigenų meno apraiška: ant kūno išpiešti arba išraižyti ženklai, rodantys genties vietovę, asmens priklausymą tam tikrai genčiai ar jo socialinę padėtį. Ženklaai būna laikini, išpiešti kreida, anglimi, raudona ochra, ir nuolatiniai – randai, likę užgijus aštrių įrankiu padarytiems rėžiams.

Užduotis: šiuos ženklus tyrinėti; piešti ant popieriaus lapo; susikurti simbolių kortelės, kurti istorijas – žaisti slaptos kalbos žaidimą; aborigenų simbolius lyginti su senovės baltų simboliais, ieškoti panašumų, skirtumų (žr. knygėlę „Judantis pasaulis“, veiklą „Judesio abėcėlė: baltų raštai“).

Emu takas

Lietus

Saulė

Kengūros takas

Kalnai

Dubuo

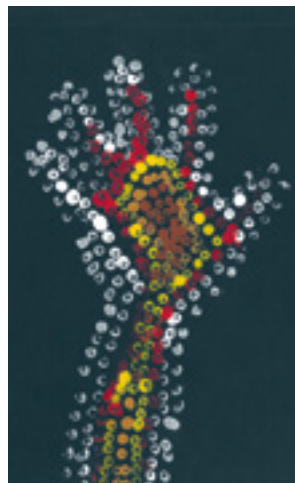

TAŠKUČIŲ MENAS

Apie 1971 m. Australijoje buvo susidomėta tradicine žemės puošyba. Aborigenai išmoko žemės puošybą perkelti ant drobės ar popieriaus. Susiklostė vadinamoji *taškelinė tapyba*. Paveikslai paprastai būna didelio formato, nutapyti įvairiomis spalvomis, iš kurių svarbiausios – trys tradicinės – balta, juoda, raudona. Kūrybos procese dalyvauja visa gentis, tapo daugiausia moterys. Garsūs šiuolaikiniai taškelinės tapybos kūrėjai: J. Britenas, C. Posumas-Japaljari, Jiravala, E. Kame-Kngvarejė.

Užduotys: kurti taškelinį meną, pavyzdžiui, nusipiešti Australijos gyvūną (žr. „Australijos gyvūnai ir paukščiai“) ir jį *nutaškuoti*.

ABORIGENŲ INSTRUMENTAS DIDŽERIDU

Didžeridu (angl. *didgeridoo*, *didjeridu*) – Šiaurinės Australijos aborigenų pučiamasis instrumentas, natūralaus medžio trimitas. Tai ne tik trimitas, bet ir rупoras. Jį reikia ne tik pūsti, bet pučiant dainuoti. Balsas instrumento vamzdyje sustiprėja.

Užduotis: pakvieskime vaikus pasidaryti paprastus *didžeridu* iš kartoninių tūpų.

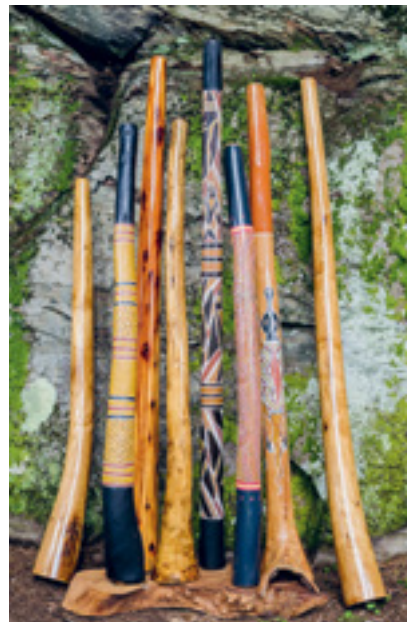
Grojimo *didžeridu* pavyzdžių pateikta „Naudingose nuorodose“, Nr. 6.

LAZDELIŲ ŠOKIS

Tai ritminis lazdelių žaidimas, kilęs iš Naujosios Zelandijos. Lazdų žaidimai (*Ti ti tōrea*): žmonės tarpusavyje ritmingai mėto ir gaudo lazdas (*Te Rakau*), norėdami padidinti savo miklumą ir budrumą. Senovėje čiabuviai šių žaidimų mokė jaunuolius, kad šie išmoktų geriau gaudyti priešų ietis. Žaidėjai paprastai sėdi ant žemės vienas priešais kitą ir muša lazdeles. Populiarūs lazdelių žaidimai pagal dainą „E pāpā Waiari“.

Užduotis: pasigaminame lazdeles (apie 30 cm ilgio), jas nudažome ir pradėdame dainuoti, mokomės žaisti (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 7).

Užduotis: „Epo I Tai Tai E“ – viena populiariausių Naujosios Zelandijos liaudies dainų. Galime dainuoti ir pritarti sau kūno perkusija, dainuoti ir šokti (žr. „Naudingas nuorodas“, Nr. 8).

AUSTRALIJOS GAMTOS SPALVOS

Australijoje galime surasti visas vaivorykštės spalvas:

- balta – smėlio paplūdimiai;
- raudona – Ajerso arba Uluru uola;
- žalia – Australijos atogrąžų miškai;
- mėlyna – Mėlynieji kalnai;
- rožinė – rožinis Hillier ežeras;
- vaivorykštės spalvos – Didžiajame barjeriniame rife.

Užduotis: tyrinėjame, pažįstame vaivorykštę, kaip ji susidaro. Piešiame atitinkamos spalvos piešinius.

Užduotis: galima kurti geologinį Australijos žemėlapį.

PIEŠIMAS ANT UOLŲ

Uolų piešiniai atsirado prieš 50 000 m. Seniausi jų – dažais išpurkštų rankų, kartais kojų, augalų ar įnagių antspaudai. Vėlesni yra dievybių (*Mimi*) ar protėvių sielų atvaizdai – plonomis linijomis pavaizduotos trapios būtybės, o vėliau – ir dinamiškos medžioklės scenos.

Užduotis: ant kepimo popieriaus piešti pastelinėmis kreidelėmis. Galime patys pasigaminti sendintą popierių: baltą popieriaus lapą nudažome su juodosios arbatos maišeliu; galima piešti grupelėmis ant didelio formato popieriaus lapų; galima piešti ant didelių akmenų; galime piešti po stalu, atsigulę ant nugaros.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Pasidomėkime kitais sterbliniais Australijos gyvūnais.
- Palyginkime Australijoje ir Lietuvoje augančius medžius (pvz., eukaliptą ir beržą).
- Iš arčiau susipažinkime su Didžiuoju barjeriniu rifu ir patyrinėkime povandeninį pasaulį.
- Susipažinkime su Sidnėjumi, užmegzkime ryšius su ten gyvenančiais lietuviais.
- Pasigaminkime Australijoje mėgstamų patiekalų.
- Patyrinėkime Lietuvos ir Australijos transporto priemones (laivus, traukinius).

Ši veikla supažindins vaikus su įvairiais žemynais, jų senaisiais gyventojais ir šių veikla, papročiais, menais, žaidimais, muzika. Daugelis siūlomų veiklų skirtos ugdyti vaikų kruopštumą, pastabumą, fantaziją, ritmo pojūtį.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar žaidžia su kitais vaikais, ar vienas? (7)
- Ar rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais? (7)
- Ar kopijuoja simbolius? (9)
- Ar žaidžia vaizduojamuosius, šokamuosius žaidimus? (12)
- Ar ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms? (12)
- Ar noriai tyrinėja instrumentus ir jų skambėjimo tembrus? (12)
- Ar skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas? (12)
- Ar domisi, kaip žmonės gyvena kitose šalyse? (15)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

- Žaisdami ritminį lazdelių žaidimą, vaikai gali užsigauti ar užgauti vienas kitą. Siūlome lazdelių žaidimą žaisti su lazdelėmis, pagamintomis iš kartono.
- Šiame projekte pateikiama daug skirtingos ir įdomios informacijos. Kad vaikai ją visą suprastų ir nesusipainiotų, vienoje veikloje pateikiame iki 3 faktų.
- Jei vykdant veiklą vaikas (ar vaikai) sunkiai pritampa prie grupės, nepritampančiam vaikui parodome daugiau dėmesio, o vėliau susitariame su vienu ar keliais grupės nariais, kad padės jam atlikti užduotis.

NAUDINGOS NUORODOS

Australijos
patiekalai:

Straipsnis apie rožinės
spalvos Hillier ežerą:

Straipsnis apie
Australijos gyvūnus:

Straipsnis apie paukštį kukabarą
(angl. *kookaburra*) anglų kalba:

Knyga suaugusiesiems apie Australijos gentis: M. Morgan. *Dykumos balsai*. Vaga, 2012.
Knyga apie Naująją Zelandiją: R. Šalna. *Kia Ora, Naujoji Zelandija*. Didakta, 2020.

MUZIKINĖS NUORODOS:

Nr. 1. Charles Camille Saint-Saëns, „Žvėrių karnavalas“, „Kengūra“:

Nr. 2. Charles Camille Saint-Saëns, „Žvėrių karnavalas“, „Kengūra“. Aktyvūs klausymosi metodai:

Nr. 3. Charles Camille Saint-Saëns, „Žvėrių karnavalas“, „Kengūra“. Šokinėjimas:

Nr. 4. Kukabaros (angl. *kookaburra*) čiauškėjimas – „juokas“:

Nr. 5. Australų liaudies daina „Kukabara“ (*Kookaburra*):

Dainos karaokė:

Nr. 6. *Didžeridu*:

Meditacinė muzika su *didžeridu* (*Spirit of Meditation - Native Didgeridoo*):

Tradicinis grojimas *didžeridu* (*Traditional Didgeridoo Rhythms by Lewis Burns, Aboriginal Australian Artist*):

Grojimas *didžeridu* ir taškinio meno pavyzdžiai muzikiniame klipe (*Didgeridoo - Yigi Yigi - David Hudson*):

Didžeridu grojimo meistras (*Didgeridoo - Jeremy Donovan, Aboriginal Artist*):

Nr. 7. Maorių liaudies žaidimas su lazdelėmis:

„E papā waiari“ (*Maori Stick Game*):

„E papa waiari“ ritmuoja ikimokyklinio amžiaus vaikai:

Dainos „E papa waiari“ žodžiai ir muzika:

„E papa waiari“ groja dvi mergaitės:

Maorių lazdelių žaidimas pagal melodiją „Ti Rakau“ (*Ti Rakau - Māori Stick Game*):

Maorių žaidimą demonstruoja profesionalūs muzikantai (*Māori Stick Game with The Harmonic Resonators*):

Nr. 8. Maorių liaudies daina „Epo I Tai Tai E“:

Šoka aborigenai:

Kaip galime muzikuoti:

Kaip šokti:

Vizualinė partitūra:

ŽAISMĖ IR ATRADIMAI

Rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo pedagogui sudaro:

- Vadovas pedagogui
- *Pakylėta kasdienybė* (iki 6 m.)

I RINKINYS (iki 3 m.)

- *Judantys laiptai*
- „Aš“ pasaulis
- *Smėlio dėžė*
- *Kalbos spintelė*
- *Atradimų takelis*
- *Korys*
- *Puodų orkestras*
- *Medžiagų dialogai*

II RINKINYS (3–6 m.)

- *Judantis pasaulis*
 - „Aš“ – matomas ir nematomas
 - *Kalbos ir knygos gelmė*
 - *Žalioji pieštukas*
 - *Energijos upė*
 - *Dėlionių kilimas*
 - ***Pasaulis be sienų***
 - *Kūrybiniai dialogai*
 - *Mokymosi veidrodis*
 - *Realybių žaismė*
- Priedai knygelėms: *Judantys laiptai*, „Aš“ pasaulis, *Korys*, *Judantis pasaulis*, „Aš“ – matomas ir nematomas, *Žalioji pieštukas*, *Energijos upė*, *Dėlionių kilimas*, *Mokymosi veidrodis*, *Realybių žaismė*.

„Kalbant apie vaikus, man visą laiką atrodė, kad jie už mus išmintingesni“ (Andrejus Tarkovskis). Patikėkime vaikų smalsumu. Kuo anksčiau vaikai susipažins su skirtingų etninių kultūrų muzika, kalba, papročiais ir tradicijomis, tuo lengviau atras savo kultūrinę tapatybę.